Riksdagens protokoll
1991/92:78

Tisdagen den 17 mars

Kl. 14.00–16.21
18.00–18.44

Protokoll
1991/92:78

1 § Anmälan om kompletteringsval till trafikutskottet

Talmannen meddelade att socialdemokratiska riksdagsgruppen som suppleant i trafikutskottet under Birger Rosqvists sjukledighet anmält hans ersättare Krister Örnfjäder.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i trafikutskottet
Krister Örnfjäder (s)

2 § Avsägelser

Talmannen meddelade att *Lars Andersson* (-) avsagt sig uppdraget som ledamot i lagutskottet.

Kammaren biföll denna framställning.

Talmannen meddelade att *Sten Söderberg* (-) avsagt sig uppdraget som suppleant i justitieutskottet och socialutskottet.

Kammaren biföll denna framställning.

3 § Meddelande om svar på interpellation 1991/92:124

Från jordbruksminister Karl Erik Olsson (c) hade inkommit följande skrivelse:

Till riksdagen
Interpellation 1991/92:124 av Ulla Orring (fp) om rennäringen och forskningen kan inte besvaras inom föreskriven tid på grund av tidsbrist. Interpellationen kommer att besvaras den 3 april 1992.
Stockholm den 10 mars 1992
Karl Erik Olsson

1 *Riksdagens protokoll 1991/92. Nr 78*

4 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 11 mars.

5 § Svar på fråga 1991/92:403 om företagshälsovård kombinerad med privat läkarverksamhet

Anf. 1 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Göte Jonsson har frågat mig om jag är beredd att öka den fria etableringsrätten för läkare så att företagsläkare generellt kan driva privatpraktiserande verksamhet vid sidan av företagshälsovården inom ramen för försäkringssystemet.

Under försommaren 1992 beräknas ett förslag om utformningen av ett husläkarsystem finnas färdigt. Målet är att alla människor senast år 1995 skall ha tillgång till en husläkare. En redogörelse för vilka åtgärder som behövs från riksdagens och regeringens sida för att underlätta och stimulera inrättandet av husläkare skall ingå i förslaget. Fri etableringsrätt kommer successivt att införas. Förslaget kommer därför att innehålla åtgärder som skapar friare etableringsrätt för den som uppfyller de krav som ställs på husläkare.

Förslaget förutsätts kräva remissbehandling. Arbetet bedrivs med inriktning på att en proposition kan föreläggas riksdagen hösten 1992, dvs. i år.

Parallellt med arbetet med husläkarpropositionen prövas inom regeringskansliet hur ytterligare steg kan tas mot etableringsfrihet för läkare.

För att målet om att alla skall ha tillgång till en husläkare skall kunna uppnås krävs en omfördelning av de läkarresurser som för närvarande finns tillgängliga.

Bl.a.med hänsyn till detta, men också till den pågående utvecklingen inom företagshälsovården, är det angeläget att ta till vara den medicinska kompetens som läkarna inom företagshälsovården representerar. På vilket sätt detta skall kunna ske diskuteras för närvarande i samband med övriga frågeställningar av betydelse vid inrättandet av ett husläkarsystem.

Anf. 2 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret på frågan.

Jag delar statsrådets uppfattning att vi måste ta till vara den medicinska kompetens som finns inom ramen för företagshälsovården. Nu sker en förändring i och med att det skall ske en förändring av statsbidragen. Det här har av naturliga skäl utgjort en källa till oro för dem som arbetar som företagsläkare – inte bara för dem utan även generellt inom företagshälsovården. Det är naturligt att förändringar skapar en viss osäkerhet.

Jag tycker därför att det är bra att statsrådet säger att regeringen skall ta till vara den medicinska kompetens som finns. Nu är bara frågan hur det skall ske och inom vilken tidsram. Jag är angelägen om att markera tiden.

Det är framför allt de små enheterna inom företagshälsovården som har problem. Jag har ett exempel från mitt eget län. Det gäller en liten enhet i Vaggeryd/Skillingaryd. 100 företag är anslutna, och 3 000 personer omfattas

av verksamheten. Nu vill man komplettera verksamheten där inom företagshälsovården med en öppen verksamhet som privatpraktiker i allmänmedicin. Det är alldeles klart att det här skulle kunna bli en mycket fin kombination och, som jag ser det, skulle kunna tillgodose det successiva införandet av en fri etablering.

Jag undrar om det inte går att snabbare få fram denna kombination för att på så sätt kunna uppnå två saker: dels ta till vara kompetensen inom företagshälsovården, dels samtidigt ta ett steg för det successiva införandet av den fria etableringen.

Kan statsrådet tänka sig att ett förslag skulle kunna tas fram snabbare än att man avvaktar utredningen om hur husläkarsystemet skall konstrueras?

Anf. 3 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Det finns enligt min mening, och som jag ser saken i dag, tre olika faktorer som påverkar i vilken utsträckning som företagsläkare i ett kommande system kan etablera sig som husläkare. Det skall komma en rapport som skall remissbehandlas, och riksdagen skall sedan ta ställning till ett förslag från regeringens sida.

För det första gäller det vilken utbildningsnivå eller specialiseringsgrad som skall krävas för att någon skall få bli husläkare. För det andra gäller det vilka åtaganden en husläkare skall ha gentemot dem som anmäler sig hos honom eller henne för att få pengar från den allmänna försäkringen. För det tredje tror jag att det behövs ett golv i systemet, dvs. hur få patienter kan en husläkare ha för att fortsätta att vara en bra husläkare.

Under alla förhållanden kommer dessa faktorer att diskuteras i rapporten. Sedan får vi väl se vad den allmänna debatten ger för utslag.

Min ambition är att de regelförändringar som kan komma att behövas skall träda i kraft den 1 januari nästa år. Jag bedömer det som svårt, på gränsen till omöjligt, att ändra de regelsystem som riksdagen har antagit. Riksdagen har relativt nyligen tagit ställning för att det egentligen inte skall bedrivas någon sjukvård i samband med företagshälsovården. Jag förutser, som frågeställaren har hört, en utveckling där man på den punkten kan ändra i tidigare riksdagsbeslut. Men jag tror knappast att de ändringarna kan träda i kraft före den 1 januari nästa år.

Anf. 4 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Frågan om tidigare riksdagsbeslut och huruvida företagshälsovården också skall bedriva sjukvård är intressant. Jag menar att företagshälsovården skulle tjäna på denna kombination. Vi vet att kombinationen finns, även om den inte är berättigad till det stöd som nu går ut till företagshälsovården. Jag ser det snarare som en kompetenshöjning av företagshälsovården. Men nu måste vi arbeta inom ramen för det beslut riksdagen har fattat.

Statsrådet redovisar en modell för husläkarsystem. Det finns i och för sig olika modeller.

Jag anser att det finns en risk för att en del av kompetensen inom företagshälsovården går förlorad. Vilken kompetens läkaren skall ha får givetvis be-

dömas från fall till fall. Många av de läkare som i dag bedriver företagshälsovård är allmänmedicinare. Därmed skulle komplementet fungera bra.

Skulle inte statsrådet i kompletteringspropositionen kunna föreslå vissa öppningar i den här riktningen?

Anf. 5 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Att döma av vad Göte Jonsson och jag har sagt är vi inte av så skiljaktiga meningar i sakfrågan.

Jag har också samma verklighetsbild när det gäller företagsläkarnas utbildning. De har i många fall en specialisering i allmänmedicin. De tillhör alltså de grupper som allra lättast skulle passera kraven för vad som är rimlig utbildning för en husläkare.

Men återigen har jag svårt att se att det här skulle kunna genomföras snabbare än att riksdagen i höst tar ställning till frågan och förhoppningsvis beslutar om det regelsystem som skall gälla för husläkare redan från årsskiftet.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1991/92:405 om information om rehabiliteringslagstiftningen

Anf. 6 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Lars Biörck har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att skapa enklare och klarare anvisningar för rehabilitering.

I lagen om allmän försäkring anges arbetsgivarens ansvar för att utreda den anställdes behov av rehabilitering och för att vidta arbetslivsinriktade rehabiliteringsåtgärder.

I arbetsmiljölagen finns en bestämmelse om att arbetsgivaren skall se till att det på arbetsplatsen finns en lämpligt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet. Samtidigt som denna bestämmelse infördes förtydligades kravet på att arbetsförhållandena skall anpassas till den enskilde arbetstagarens särskilda förutsättningar.

Lagen om allmän försäkring innehåller även bestämmelser om ersättning till den anställde under tid som han eller hon genomgår rehabilitering. Utöver rehabiliteringspenning kan även ett särskilt bidrag utges för att täcka vissa kostnader i samband med rehabiliteringen såsom exempelvis kursavgifter, läromedelskostnader och resekostnader.

Beträffande arbetsgivarens kostnadsansvar för rehabiliteringsåtgärder gäller att ansvaret för finansieringen begränsas till det ansvar som denne har för de åtgärder som kan vidtas inom eller i anslutning till den egna verksamheten eller som krävs för att den anställde skall kunna vara kvar inom verksamheten.

Riksförsäkringsverket har gett ut dels ett allmänt råd om rehabilitering och rehabiliteringsersättning, dels en liten uppslagsbok för arbetsgivare m.fl. med titeln Rehabilitering och sjuklön. Hos arbetarskyddsstyrelsen pågår ett arbete med att ta fram föreskrifter om arbetsanpassning och rehabiliteringsverksamhet.

Vem som betalar vad och hur mycket bestäms i det enskilda fallet utifrån såväl arbetstagarens behov som arbetsgivarens förutsättningar. Det torde vara svårt och knappast heller önskvärt att fastställa några stelbenta regler beträffande arbetsgivarens kostnadsansvar.

Vi skall naturligtvis följa upp det nya arbetssättet och den nya ansvarsfördelningen för att se till att rehabiliteringsverksamheten bedrivs på ett effektivt sätt och att den nya ansvarsfördelningen fungerar väl.

Anf. 7 LARS BIÖRCK (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret från statsrådet Könberg. Jag får i svaret diverse informationer om de regler som gäller, enligt den tolkning som statsrådet gör av de allmänna råd som riksförsäkringsverket har givit ut. Det är just det som är bakgrunden till min fråga.

Som representant för småföretagare är jag orolig för dessa allmänna råd. De är nämligen litet för vaga, enligt min uppfattning. Det är många "vill", "skall" och "bör" i en och samma instruktion. Det leder till en otrygghet hos företagarna, som kanske får känslan att de kan drabbas av mycket höga kostnader för de rehabiliteringsåtgärder som kan bli följden.

Jag är säker på att vi är helt överens om att det är en ansvarsfull arbetsgivares ansvar att arbeta med rehabilitering. Men det är skillnad på stora och små företag. Jag skulle vilja föreslå att man i detta avseende försöker uttrycka sig något klarare, så att vi vet vad som skall vara absolut lagstadgat och vad som är rekommendationer och tolkningar.

Anf. 8 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Även jag har stött på en oro hos framför allt mindre företagare. Jag kan mycket väl förstå den. Samtidigt har jag gjort den bedömningen, och gör det fortfarande, att det är utomordentligt svårt att reglera alla de tiotusentals, för att inte säga hundratusentals, fall det kan vara frågan om. Därför får det handla om en arbetsfördelning i grova drag, där man utgår från att bägge parter, alltså både arbetsgivaren och det offentliga via försäkringssystemet, gör sina insatser efter vad som är lämpligt.

Det är naturligt att tänka sig att kraven ställs högre på en större arbetsgivare. Inte så att lagstiftningen är annorlunda, men ett större företag har andra möjligheter än ett mindre företag.

Ett väsentligt instrument som såväl små som stora företag har glädje av nämner jag i mitt svar. Det är möjligheten att få rehabiliteringsersättning under den period då man försöker komma tillbaka till arbetslivet. Det kan t.ex. vara en utbildningsperiod. Rehabiliteringsersättningen är, som Lars Biörck vet, 100 %, till skillnad från andra ersättningar i sjukförsäkringssystemet. Det skall finnas en morot för den enskilde att genomgå rehabilitering.

Anf. 9 LARS BIÖRCK (m):

Fru talman! Jag tror också att sådana här saker i det praktiska livet kommer att kunna fungera ganska bra. Men jag är rädd för osäkerheten som finns hos företagare och för de negativa konsekvenser som en lagstiftning av

detta slag kan ha. Som exempel kan jag ta upp arbetsgivarens vilja att anställa svårplacerad arbetskraft. Arbetsgivaren måste i detta avsende känna en otrygghet, en osäkerhet. Törs han anställa personer för vilka det senare kan uppstå ett rehabiliteringsbehov på grund av fysiska eller psykiska handikapp? Då drar han ju på sig problem, så att säga.

Anf. 10 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Lars Biörck tar upp ett problem som har dykt upp i samband med den reform som genomfördes den 1 januari. Jag tänker då på den grundläggande förändring som har med sjuklönen att göra. Det gäller att göra en avvägning. Arbetsgivare skall stimuleras att göra en god insats för arbetsmiljö och mindre sjukfrånvaro, men det skall inte avhålla vederbörande från att anställa arbetskraft.

Jag har gjort bedömningen att den bestämmelse som infördes från årsskiftet, om sjuklön under en tvåveckorsperiod med möjlighet till försäkring för de allra minsta företagen, kopplad till en reglering av rehabiliteringsansvaret, innebär den rätta avvägningen. Självfallet kan jag inte på förhand bevisa att det är så. Vi får, som jag nämner i slutet av mitt svar, vara noggranna med att följa utvecklingen och se vad som dyker upp. En av de frågor jag tycker står högt på listan är bedömningen av hur rehabiliteringsansvaret hanteras.

Anf. 11 LARS BIÖRCK (m):

Fru talman! Jag är tacksam för de orden. Jag tror att det är det som behövs, att vi följer upp utvecklingen och i mån av behov ger uttryck för extra tolkningar.

Det står i svaret att det torde vara svårt och knappast önskvärt att fastställa stelbenta regler beträffande arbetsgivares kostnadsansvar. Regler skall vara klara och koncisa. Rekommendationer kan däremot vara i positiv ton allmänt hållna.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1991/92:414 om den förebyggande hälso- och sjukvården

Anf. 12 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Margareta Viklund har frågat mig om regeringen tänker belysa den förebyggande verksamheten i samband med att husläkare alltmer introduceras i hälso- och sjukvården och den nya vårdutredningen börjar ta form.

Som Margareta Viklund framhåller har Sverige en väl utvecklad förebyggande vård. Det är självfallet angeläget att förebyggande arbete ges hög prioritet även när ett system med husläkare införs. Husläkarmodellen syftar bl.a. till att förbättra kontinuiteten i vården, vilket enligt min bedömning kommer att leda till att det individpreventiva arbetett förstärks. På vilket sätt den förebyggande vården i övrigt skall vävas in i husläkarsystemet diskuteras för närvarande. Avsikten är att ett förslag skall läggas fram under försomma-

ren för att sedan remissbehandlas så att proposition kan föreläggas riksdagen i höst.

Frågan om den nya vårdutredningen förmodar jag syftar på en utredning om hälso- och sjukvårdens finansiering och organisation. Regerigen lade i förra veckan fast direktiv för denna utredning. Avsikten är att utredningen skall behandla hela hälso- och sjukvården, således även den förebyggande vården inom hälso- och sjukvårdssektorn.

Anf. 13 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Jag får tacka statsrådet för svaret. Jag tycker att det är ett klargörande beträffande den invändning som jag har gjort angående den förebyggande vården. Diskussionerna om hälso- och sjukvården handlar i dag oftast om vårdköer, kvalitet i vården, vem som skall vara chef för vissa avdelningar och kliniker, köp- och säljsystem, betalsystem, privat och offentlig regi, husläkarsystem, Dalamodellen, Bohusmodellen osv. i all oändlighet. Jag har inga invändningar mot den debatten. Den är bra och viktig, och den behövs. Men jag har saknat en debatt om den förebyggande verksamheten, hälsovården, och hur det är tänkt att den skall fungera i framtiden.

Man kan lätt få intrycket att det är en verksamhet som fungerar av sig själv, som inte behöver debatteras eller lyftas fram. Samtidigt vet vi att en stor del av det som är tänkt att bli husläkarens arbetsområde, primärvården, i stor utsträckning består av förebyggande arbete.

Det är viktigt att det folkhälsoarbete som t.ex. distriktssköterskor, barnsjuksköterskor eller barnmorskor utfört sedan länge, i samarbete med framför allt befolkningen, beaktas och tas till vara i den pågående omstruktureringen av vården. Men det är så tyst om de yrkesgrupperna och deras verksamhet. Ändå vet vi att den sedan länge utbyggda och väl fungerande mödra- och barnhälsovården i hög grad har bidragit till att vi i Sverige har en i särklass låg barndödlighet.

Anf. 14 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Det är min uppfattning att en av de stora bristerna i svensk sjukvård sedan lång tid tillbaka är att människor inte har en egen läkarkontakt. Det gäller möjligheten för varje medborgare i Sverige att vid behov kunna kontakta en person som man känner och har förtroende för. Jag tror att det kommer att visa sig under de kommande åren, när husläkarsystemet genomförs i vårt land, att det innebär ett kvalitetsmässigt lyft för sjukvården. Samtidigt finns i den hittills utbyggda sjukvården inslag som kommer att beröras av ett husläkarsystem. Jag förstår att det är bakgrunden till Margareta Viklunds oro för vad som kommer att hända på denna punkt.

Man kan ha olika uppfattningar om distriktssköterskans roll i husläkarsystemet. Den frågan kan lösas på olika sätt. Man kan se att olika länder har valt olika metoder.

I Stockholms innerstad har bedrivits en försöksverksamhet med något som kallas för kvartersakuter, som i själva verket är ett slags husläkarstationer. Den verksamheten har nu utvärderats, i dessa yttersta dagar. Jag har varit något inblandad i det, i mitt förflutna. Där valde man ett system där husläka-

ren, distriktssköterskan, undersköterskan och en läkarsekreterare arbetar tillsammans och har ansvar för ett par tusen patienter.

Jag vet att det inte minst inom sjuksköterskefacket förs en diskussion om huruvida distriktssköterskan skall ingå i sådana typer av vårdlag tillsammans med husläkaren. Man funderar eventuellt på en separat organisation för distriktssköterskan. De frågorna kommer vi att försöka belysa i den rapport som jag aviserar skall komma till början av sommaren.

Anf. 15 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Jag tycker att det låter bra. Det är oerhört viktigt att man lyfter fram dessa personalkategorier. De har gjort och gör fortfarande en oerhört stor insats i folkhälsoarbetet och genom den nära kontakten med människorna.

Vad man tidigare har saknat inom primärvården och hälso- och sjukvården, nämligen den nära läkarkontakten, har till stor del ersatts av kontakter med t.ex. distriktssköterskan och även barnsjuksköterskan på barnavårdscentralen. De har gjort en fantastisk insats. Det är förståeligt att det finns en stor oro inom dessa grupper. Det är oerhört viktigt att man tar vara på den kunskap och erfarenhet som dessa grupper besitter, att man inte glömmer bort dem inför det nya som man tror skall lösa alla problem.

Anf. 16 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag har någon gång på senare tid hört kritiken att detta med husläkare skulle vara en modevåg. För egen del har jag varit inblandad i det arbetet i 15–17 år. Så väldigt modemässigt har det inte varit vare sig för mig eller för det parti som jag företräder i regeringsarbetet.

I utvärderingen, som jag tror kommer att presenteras endera dagen, för de tre åren 1988, 1989 och 1990 av husläkarverksamheten, som har prövats i Stockholms innerstad och som har berört ca 50 000 patienter, är en av slutsatserna att nästan alla inblandade distriktssköterskor är mycket nöjda med detta arbete och anser att deras roll närmast utvecklats. På andra håll i landet finns det emellertid en oro över att husläkaren skall komma att ta över uppgifter som distriktssköterskan är väl kvalificerad att utföra. Vi återkommer, som sagt, till den diskussionen före sommaren.

Anf. 17 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Det är väldigt viktigt att man får klara riktlinjer för hur detta arbete skall gå till väga. Också jag har följt arbetet i Stockholms innerstad, och jag har sett hur projektet har fungerat. Jag har också kunnat konstatera att det har fungerat väl och att det finns mycket positivt med det.

Det finns emellertid en stor ängslan i leden, och jag tror att det är väldigt viktigt att man lyssnar på denna ängslan och att man framför allt i det här sammanhanget tar vara på sjuksköterskornas kunskaper och erfarenheter. Speciellt viktigt är det nu när deras yrkesroll alltmer framstår som mer självständig och dessutom är mer vetenskapligt förankrad genom bl.a. omvårdnadsforskning och annat.

Anf. 18 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag har inte mycket att tillägga, men jag kan möjligen understryka att det med ett husläkarsystem är viktigt för riksdagen att ta ställning till hur mycket som skall vara bestämt nationellt sett, dvs. vilka faktorer som skall vara gällande för hela Sverige och vilka faktorer som skall vara föremål för lokala variationer, när man fattar beslut i landstingen eller i förekommande fall i primärkommunerna. Denna fråga är naturligtvis viktig i ett land som Sverige, där vi har valt att ha hälso- och sjukvården väldigt decentraliserad.

Enligt min uppfattning finns det ett antal frågor, som har att göra med patientens rättigheter m.m. och som jag hoppas att riksdagen i höst kommer att ta ställning till. Det är emellertid mycket möjligt att de frågor som Margareta Viklund har tagit upp är av den arten att de i huvudsak kommer att lösas lokalt och efter lokala förhållanden.

Anf. 19 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Det är väldigt viktigt att man fortsätter att bygga på det förtroende som de yrkesgrupper som jag har nämnt har i vårt samhälle och vilket bygger på de stora insatser som dessa grupper har gjort i det nära samarbetet med hem och familj och med samhället i övrigt. Jag hoppas att det kommer att bli så även i fortsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1991/92:416 om efterbehandlingen vid operation av bröstcancer

Anf. 20 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Margitta Edgren har frågat mig om jag ämnar ta initiativ så att lymfdränagebehandling av lymfterapeuter blir utvärderad för att riksdagen skall kunna ta ställning till en anslutning av terapeuterna till sjukförsäkringssystemet.

Armödem är en relativt vanlig komplikation hos kvinnor som opererats för bröstcancer. En metod som introducerats för behandling av sådant ödem är manuellt lymfdränage. Metoden är relativt ny och någon utvärdering därav har ännu inte gjorts. Enligt vad jag erfarit har Cancerfonden beviljat medel för att utvärdera metoden. Resultaten beräknas bli presenterade för Cancerfonden under innevarande år.

I dag ges behandling med lymfdränage dels av sjukgymnaster med viss påbyggnadsutbildning, dels av särskilda lymfterapeuter med en utbildning omfattande ca fyra veckor. Den behandling som ges av sjukgymnaster omfattas av sjukförsäkringen, men däremot inte behandlingen av lymfterapeuter.

Eftersom behandlingen med lymfdränage håller på att utvärderas, anser jag att resultatet därav bör avvaktas innan andra åtgärder vidtas.

Anf. 21 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Tack för svaret. Jag har en liten invändning. Det står i svaret att metoden är relativt ny. Den utarbetades emellertid i början av 1900-talet

av Alexis Carroll och utvecklades på 30-talet av en dansk biolog som heter Emil Vodder. Det finns alltså erfarenheter som tyder på att denna metod fungerar.

Denna fråga är en typisk kvinnofråga och bröstcancer är den vanligaste formen av cancer hos kvinnor. Trots att diagnostiska metoder har utvecklats, inte minst tack vare mammografin, och trots att kirurgiska och radiologiska behandlingar har utvecklats är vi fortfarande dåliga på att ta hand om dessa kvinnor psykologiskt. Vi är dessutom utomordentligt dåliga på att ge dem lindring mot den svullna arm som beror på stas av äggviteämnen efter operation.

Det finns lymfterapeuter utbildade enligt de gamla metoder som utvecklades av Emil Vodder på 30-talet och genom vilka kvinnorna får lindring. Det handlar här om att dels minska lidande, dels spara pengar. Jag vill därför veta om statsrådet delar min inställning att man bör påskynda arbetet i syfte att få denna typ av behandling täckt av det normala sjukförsäkringssystemet. Cancerfonden bidrar och det tycker jag är bra.

I dag ger sjukgymnasterna behandling, men det gör också arbetsterapeuter, undersköterskor och sjuksköterskor.

Bröstcancerföreningarnas Riksorganisation-BRO gjorde sommaren 1990 en enkät om detta, spridd över landet. Denna enkät visade att 21 landstingsanställda sjukgymnaster, arbetsterapeuter, sjuksköterskor och undersköterskor har gått igenom vårdskolan i Kungälv och kan detta. Jag vill att vi försäkrar oss om att behandlingen på sikt kan ersättas via sjukförsäkringssystemet.

Anf. 22 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag känner mig med rätta korrigerad av Margitta Edgren i vad gäller historiken bakom lymfdränaget. Vad jag närmast ville säga med mitt svar är att metoden inte är utvärderad. Det var poängen i det hela. Det finns i och för sig många metoder i internationell sjukvård som inte heller är utvärderade på annat sätt än genom "trial and error", för att använda ett utländskt språk i detta sammanhang.

Jag förstår mycket väl att man vill påskynda vissa saker som aviseras av ett och annat statsråd från denna talarstol. I det konkreta fallet har jag inhämtat att Cancerfonden räknar med att få materialet från nämnda utvärdering fram emot sommaren. Jag tror inte att det vore klokt av mig att påstå att det går att påskynda det hela ytterligare. Materialet kommer fram relativt snart och på grundval av detta får man därefter ta ställning till de frågor som Margitta Edgren har väckt.

Bland dem som arbetar med detta vet jag att det finns flera som tycker att man skulle förbehålla sjukförsäkringssystemet de yrkesgrupper som har en längre tids utbildning, än den här korta utbildningen. Den frågan får vi studera närmare.

Anf. 23 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Jag är mycket tacksam för det svaret och för den positiva inställning som jag märker, åtminstone i den första delen av statsrådets svar.

Så länge behandlingen har effekt och inga extra svårigheter kan förorsakas

patienten utan endast minskning av lidande åtstadkoms, bör vi väl inte hänga upp det hela på hur många utbildningsår man har bakom sig. Oftast har dessa lymfterapeuter ändå en sjukvårdsbakgrund på lägre eller högre nivå. Jag förstår dock och jag accepterar att jag inte kan få utförligare svar. Jag är tacksam för de svar som jag har fått.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1991/92:489 om villkoren för legitimation som psykoterapeut

Anf. 24 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Björn Samuelson har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar att vidta för att kompletteringsbesked åter ges till dem som söker värdera sin utbildning i förhållande till kraven i legitimationsbestämmelserna för att erhålla legitimation som psykoterapeut.

Till grund för en legitimation som psykoterapeut kan ligga statlig psykoterapeutexamen eller sådan påbyggnadsutbildning som kan anses vara jämförbar med den statliga utbildningen. Den statliga utbildningen regleras genom Universitets- och högskoleämbetets utbildningsplan för påbyggnadslinjen i psykoterapi. Dessutom har socialstyrelsen i ett s.k. meddelandeblad nr 19/90 angett vissa riktlinjer beträffande utbildning för legitimation som psykoterapeut. Av detta framgår bl.a. att vissa angivna förkunskaper skall kunna dokumenteras av den sökande för tillträde till sådan utbildning i psykoterapi, som anses vara legitimationsgrundande. Universitets- och högskoleämbetet har i sina föreskrifter fastställt villkoren för behörighet till att antas till påbyggnadslinjen Utbildning i psykoterapi. Dessa föreskrifter tillämpas av socialstyrelsen.

I behörighetsförordningen, senast från 1984, anges att ett beslut av socialstyrelsen om att avslå en ansökan om kompetensbevis skall innehålla uppgift om i vilka avseenden kompetensen ansetts otillräcklig.

Genom dessa regler och riktlinjer finns det enligt min mening förutsättningar att erhålla information om vilka utbildningskrav som ställs för att erhålla legitimation som psykoterapeut.

Jag ser därför för närvarande inte att det behövs några särskilda åtgärder med anledning av vad Björn Samuelson frågat. Skulle det senare visa sig att verksamheten med kompletteringsbevis är av stor betydelse för att tillgodose behovet av legitimerade psykoterapeuter, får jag naturligtvis studera frågan närmare.

Anf. 25 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret. Jag tror nog att statsrådet fortare än kvickt får sätta sig ner och studera frågan närmare.

Situationen är följande. UHÄ läggs ned. Socialstyrelsen hänvisar till meddelandebladet och säger att den inte längre talar om vilken kompletteringsutbildning som behövs. En ambition inom utbildningspolitiken är ju att det

inte skall finnas någon återvändsgränd. En kompletteringsutbildning är en sådan ansats.

Det är också viktigt för universitet och högskolor att få anvisning om vilket kompletteringsbehov som finns för att de skall kunna erbjuda enstaka kurser eller kursmoment till psykologer som behöver denna utbildning.

När jag ställde denna fråga tog jag kontakt med de fackliga organisationerna. Jag hade kontakt med enskilda psykologer som ville gå den här kompletteringsutbildningen. Faktum är att de inte får besked vare sig från UHÄ eller från socialstyrelsen. Vi har brist på psykoterapeuter i samhället, och den statliga utbildningen är av ringa omfattning. Vi vet också att det, om vi inte kommer till rätta med kompetensen, finns risk för att det uppstår geschäft inom området.

Min fråga till statsrådet blir: Var skall psykologer få anvisning om den kompletterande utbildning som de behöver för att bli legitimerade psykoterapeuter? Frågan kvarstår.

En psykolog som jag var i kontakt med hade vänt sig till kammarrätten för att få besked, men det slog ju slint, eftersom det inte finns någon lag som reglerar det här. Var skall psykologerna få besked? Det är viktigt att få svar på frågan.

Anf. 26 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Björn Samuelson säger att frågan kvarstår. Det kan jag inte hindra honom från att säga. Däremot har jag försökt att i mitt svar tala om ur vilka källor man kan ösa kunskap på denna punkt. Jag avslutade med att konstatera att jag, om det skulle visa sig att detta inte räcker, är beredd att titta närmare på frågan.

Anf. 27 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! Det sista statsrådet sade kan ju leda en bit på väg. Är det statsrådets uppfattning att det är socialstyrelsens uppgift att lämna besked till dem som vill ha reda på vilka kompletterande utbildningar de behöver, eller är det någon annan myndighets uppgift? Vilken myndighet skall de vända sig till?

Anf. 28 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag har ju i det svar som jag läste upp och som Björn Samuelson har tagit del av pekat på det meddelandeblad som socialstyrelsen har gett ut. Jag påpekade också att man, om man har det oklart och ansöker om kompetensbevis, enligt 1984 års behörighetsförordning skall få information om vad som brister. Det är det svar jag har lämnat.

Anf. 29 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! Då gör jag den tolkningen att statsrådet anser att det är en uppgift för socialstyrelsen att ge dessa anvisningar till de psykologer som behöver sådana. Det är viktigt att vi får svart på vitt var de kan få information som vill förkovra sig och bidra med den kompetens som så väl behövs i samhället.

Får jag inte annat besked jämför jag statsrådet med ett norskt statsråd,

som fick en fråga i norska Stortinget vad han ville vidta för åtgärder med anledning av en viss situation. Han gick upp och sade: Platt icke något. Statsrådet Könberg vill väl inte bli jämförd med ett sådant statsråd – ifrågavarande statsråd var för resten inte av borgerlig kulör.

Anf. 30 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Framför allt skulle väl inte min norska räcka till att ge ett svar av den arten. Det svar jag har gett – jag upprepar det nu för tredje gången, men det är inte mitt fel utan Björn Samuelsons som fortsätter att ställa frågan – är att det finns anvisningar om de principiella riktlinjerna beträffande utbildning för legitimation som psykoterapeut. Det finns en skyldighet för socialstyrelsen att tala om var det brister, om någon ansöker om kompetensbevis och inte får det. Jag har gjort den bedömningen i mitt första, andra, tredje och fjärde svar, att det här förhoppningsvis räcker. Är det inte så, skall vi återkomma.

Anf. 31 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! Jag tycker att det sista svaret var det redigaste av alla. Jag tackar för det beskedet.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1991/92:479 om diskriminering av homosexuella

Anf. 32 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Bertil Måbrink har frågat mig om jag tänker medverka till att diskrimineringen av homosexuella tas upp under ESK-processens uppföljningsmöte i Helsingfors.

Sverige tog i ett anförande vid ESK-mötet i Moskva i september 1991 om den mänskliga dimensionen upp denna fråga. Vår delegation uttryckte då Sveriges starka förhoppning att all kriminalisering och statlig diskriminering av homosexuella snart skulle höra till det förgångna.

Vi kommer att undersöka förutsättningarna för att på nytt ta upp denna fråga vid ESK:s uppföljningsmöte i Helsingfors.

Anf. 33 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. 18–19 medlemsländer inom ESK har straffbelagt homosexualiteten. Det strider mot de mänskliga rättigheterna. Det tror jag att utrikesministern och jag är överens om. Vad det nu handlar om är att i Helsingfors få en precisering i dokumentet av att också homosexuella skall omfattas av de MR-principer som man har anslutit sig till.

Anser utrikesministern att det finns några hinder för att få upp denna fråga i Helsingfors och få denna precisering av MR-frågorna i ESK-dokumentet?

Jag tycker att det var bra att Sverige agerade i Moskva förra hösten. Det var alldeles utmärkt, men jag tror att Sverige nu måste ta nästa steg och försöka få upp frågan på det sätt som jag nämnt.

Anf. 34 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag har redovisat vår principiella inställning och det som Sverige tidigare har gjort. Beträffande den fråga som Bertil Måbrink nu ställer, om det finns några hinder, vill jag svara att den fortsatta processen i Helsingfors får utvisa om det finns några sådana. Jag känner inte till att det skulle finnas hinder i dag. Frågan kommer att anhängiggöras hos den svenska delegationen. Vi får se hur vi kan föra den vidare på det sätt som diplomatiskt sker inom ramen för processen. Jag känner som sagt inte till några hinder, men ESK-mötet är ju vid sin begynnelse. Vi får ta med denna fråga, så får vi se vad vi kan göra.

Anf. 35 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! I Moskva agerade ILGA, de homosexuellas internationella organisation, väldigt aktivt och lade fram en text, som jag skall be att få läsa upp:

"De deltagande staterna anser att rätten för envar att leva i överensstämmelse med hennes eller hans sexuella inriktning är en grundläggande mänsklig rättighet och kommer att vidta åtgärder för att undanröja och förebygga diskriminering av personer vilken grundas på deras sexuella inriktning.

Uttrycket 'sexuell inriktning' betyder sexuell dragning till en person av samma kön, eller motsatt kön, oaktat om det kommer till uttryck i en fysisk eller känslomässig form."

Det är en sådan precisering som man vill ha in i MR-dokumentet. Hur ser utrikesministern på en sådan formulering? Kan Sverige ta ett initiativ och arbeta för det?

Anf. 36 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag vill inte ha någon åsikt om formuleringen, men jag kan betona vad vi gjorde i Moskva. Jag vill också tillägga att jag tycker det var alldeles utmärkt att Sverige tog upp frågan just i Moskva, eftersom det är ett så att säga arv från den sovjetiska tiden, att det i många av de forna sovjetrepublikerna finns kvar en artikel 121, som har varit en del av sovjetisk lagstiftning och som kriminaliserar frivilliga homosexuella förhållanden mellan vuxna. Därför var det väldigt bra att denna fråga togs upp just i Moskva.

Anf. 37 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Jag är helt överens om det som utrikesministern avslutade med att säga. Jag tolkar den här diskussionen positivt och som att Sverige, genom att få in en precisering av att också homosexuella skall omfattas av de MR-priciper som man har anslutit sig till, kommer att bidra till att föra den här frågan ytterligare ett steg framåt.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1991/92:480 om svenskt erkännande av Makedonien

Anf. 38 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Olle Schmidt har mot bakgrund av den senaste utvecklingen i Makedonien frågat mig om vilken tidsplan regeringen har för ett eventuellt svenskt erkännande av Makedonien som självständig stat.

Jag har tidigare här i kammaren redogjort för de principer som styr svensk erkännandepolitik. Dessa folkrättsliga principer – ett folk, ett territorium samt en regering som förmår utöva kontroll över territoriet – delar vi med många andra länder. Bedömningen av huruvida dessa tre kriterier föreligger måste varje gång ske med hänsyn till omständigheterna i det konkreta fallet. Någon plikt att erkänna nya stater, om förutsättningarna föreligger, finns dock inte i folkrätten.

Tillsammans med andra regeringar står Sverige genom Jugoslaviens sönderfall och Sovjetunionens upplösning inför en ny utveckling i Europa. Samtidigt har det internationella samfundet, inte minst inom EG:s och ESK:s ramar, utvecklat nya samarbetsformer för att i nya europeiska stater säkra respekt för gällande internationella regelverk.

De nya staterna förväntas sålunda acceptera och tillämpa de normer som Europas stater har enats om i ESK:s Parisstadga. Regeringen har beträffande erkännanden av nya stater i Europa funnit det angeläget att även den svenska erkännandepolitiken utgör en del av dessa strävanden för en fungerande rättsordning i Europa.

Enligt regeringens synsätt är det också viktigt att beslut om erkännanden växer fram gemensamt i det europeiska samfundet. Vidare bör erkännande av en ny stat, i det här fallet i det upplösta Jugoslavien, bidra till framgång för pågående fredsansträngningar, vilka som bekant Sverige stöder och deltar i. Erkännanden bör således inte underblåsa pågående konflikt eller bidra till skapandet av nya sådana.

Om Makedonien kan det sägas att republiken, som Olle Schmidt påpekar, uppfyller de krav som EG:s s.k. Badinterkommission i december i fjol uppställde för erkännande. En förhoppningsvis snar och fredlig lösning av hela Jugoslavienkonflikten ser i dag ut att ha kommit närmare. Enligt min mening är det angeläget att återstående erkännandefrågor ses i ett sammanhang. På det sättet främjar omvärlden bäst en lösning av konflikten i Jugoslavien, varigenom samtliga jugoslaviska folks intressen tillgodoses.

Anf. 39 OLLE SCHMIDT (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret. Frågan är aktuell. Det är bra att få utvecklat var regeringen står.

Tidigare erkände Sverige – efter viss tövan, måste jag säga – Kroatien och Slovenien som självständiga stater. Nu har regeringen att ta ställning till likartade spörsmål, inte bara när det gäller Makedonien, som min fråga gällde. Makedonien slåss i dag återigen för sin egen självständighet. Man kämpar för ett internationellt erkännande. Som utrikesministern vet är ju problemen många. Inflationen är i det närmaste galopperande. Det råder råvarubrist

och brist på bensin, olja, matvaror och vissa mediciner. Man talar t.o.m. om hungersnöd.

Strategin från Belgrads sida tycks vara att tvinga Makedonien på knä för att man skall få in Makedonien i ett Storserbien eller i ett Minijugoslavien. Här borde Sverige och den svenska regeringen agera kraftfullare och mer öppet stödja Makedoniens rätt till självständighet. Dessutom bör man ha en hög beredskap för ett formellt erkännande. Utrikesministern var själv inne på att Makedonien uppfyller de formella kriterier som man från Sverige ställer upp.

Den bedömning som ledande politiker i dag gör – inte bara i Makedonien utan även på annat håll – är att ett inernationellt erkännande också skulle kunna verka stabiliserande i regionen. Jag vill därför fråga utrikesministern om Sverige och den svenska regeringen under den närmaste tiden har för avsikt att agera mer kraftfullt på olika internationella arenor för Makedoniens rätt.

Anf. 40 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Olle Schmidt har alldeles rätt i att erkännandet av Slovenien och Kroatien tog sin tid. Det hade att göra med just pågående inbördeskrig i Kroatien, EG:s fredsansträngningar i vilka Sverige mycket konkret har deltagit och deltar och det internationella samfundets strävan att påverka den fruktansvärda situationen i Jugoslavien för att kunna få till stånd fredssamtal och överläggningar mellan parterna. I det sammanhanget kan det sägas att Slovenien fick vänta på händelseutvecklingen i Kroatien. Nu är det i viss mån Makedonien som får vänta på att situationen i Bosnien-Hercegovina skall klarna. Hela tiden ligger det inernationella samfundets fredsansträngningar i botten. Det gäller att se till att Jugoslavienkrisen får en fredlig lösning, så att det inte blir ett nytt slagfält i t.ex. Bosnien-Hercegovina. Både EG och andra aktörer har därför avvaktat med ett erkännande av Makedonien. Diskussionerna förs nu i den andan att man önskar se en samfällig erkännandepolitik gentemot Makedonien och Bosnien-Hercegovina.

Anf. 41 OLLE SCHMIDT (fp):

Fru talman! Jag vet att frågan är mycket känslig, och jag förstår också den svenska regeringens försiktighet. Men ett agerande från ett litet land som Sverige kan verka positivt för ett annat litet land och ses som ett stöd till det demokratiska arbete och den självständighetssträvan som nu pågår.

Det finns bedömare som trots allt anser att om vi hade agerat snabbare, hade blodspillan i Jugoslavien kanske kunnat minska redan tidigare. Med tanke på att regeringen så tydligt har betonat det europeiska perspektivet bör man också tänka på de små europeiska länder och stater, vilka nu formar sin demokrati.

Jag tror att det skulle upplevas som ett starkt stöd om Sverige agerade litet tydligare i den här frågan än vad man gör i dag i stället för att invänta EG:s erkännande. Vi har ju ännu inte gått med i den europeiska gemenskapen.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1991/92:483 om det nya statsbidragssystemet och musikkonservatoriet i Falun

Anf. 42 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Iréne Vestlund har frågat mig om utbildningsministern avser att vidta åtgärder beträffande övergångsbestämmelserna så, att utbildningen vid musikkonservatoriet i Falun faller inom ramen för vad kommunerna är skyldiga att ersätta landstinget. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara frågan.

Landstinget i Kopparbergs län har sedan 1966 anordnat en tvåårig högre musikutbildning. Utbildningen är organiserad som en specialkurs i gymnasieskolan. Utbildningen är öppen för elever från hela landet, och intagningen sker genom provspelning. Flertalet elever är 16–20 år.

I och med riksdagsbeslutet med anledning av förslag i propositionen Växa med kunskaper får intagning till dagens specialkurser ske längst t.o.m. läsåret 1994/95. Landstingen får vidare fortsättningsvis vara huvudmän för utbildningar inom andra områden än naturbruk och omvårdnad, om så varit fallet före den 1 juli 1992 och om utbildningen varit riksrekryterande och fortfarande är det. Enligt 5 kap. skollagen har en landstingskommun rätt till ersättning för sina kostnader från elevens hemkommun. I årets budgetproposition har regeringen föreslagit att detta även skall gälla specialkurser.

Som svar på Iréne Vestlunds fråga kan jag alltså säga att det i vart fall fram t.o.m. budgetåret 1994/95 inte bör vara något problem med den interkommunala ersättningen. Enligt vad jag underhand har erfarit överväger landstingskommunen i vilken form – inom det nya estetiska programmet eller som fristående skola – denna utbildning skall bedrivas i framtiden.

Anf. 43 IRÉNE VESTLUND (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Ask för svaret. Det visar med all önskvärd tydlighet att de kommuner som vid telefonkontakter med musikkonservatoriet svarat nej på frågan om de avser att lämna ersättning har tolkat övergångsbestämmelserna fel.

Svaret från statsrådet Ask har understrukit detta. Det innebär också att musikkonservatoriet med samma omsorg som tidigare kan sköta intagningen till skolan och att det även i fortsättningen är elevernas möjligheter att ta till vara utbildningen som är avgörande och inte en enskild kommuns vilja att betala för eleven.

Detta är ett mycket positivt svar. Det visar med all tydlighet att det kanske skall vara precis som statsrådet Ask säger, nämligen att man med mer omsorg bör läsa övergångsbestämmelserna.

Anf. 44 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Jag vill göra ytterligare en kommentar. I och med de många förändringar som pågår är det många bestämmelser och frågor som inte blir riktigt klarlagda eller där informationen brister. Jag skall naturligtvis se till att skolverket får påpekandet att det uppenbarligen finns kommuner som inte har uppfattat vad som gäller i detta fall.

Anf. 45 IRÉNE VESTLUND (s):
Fru talman! Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1991/92:488 om utdelningarna på börsnoterade aktiebolag

Anf. 46 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jan Bergqvist har frågat mig vilka politiska slutsatser regeringen drar när aktieägare i en arbetslöshetskris tar ut oförändrade eller höjda utdelningar från företag som fått försämrat resultat.

Min slutsats är att detta inte är en fråga för regeringen. Det är ägarna i ett aktiebolag som ytterst skall bestämma hur bolaget skall skötas. I ägarnas roll ingår att ta ställning till styrelsens förslag om aktieutdelning. Det är mig främmande att detta skulle vara en fråga för oss politiker. Regeringen skall inte söka påverka beslut om aktieutdelningar i syfte att styra inkomstfördelningen i samhället. Då skulle regeringen också ta på sig ett ansvar för hur företagen sköts. Det vore fel.

Låt mig göra några ytterligare kommentarer.

Flera bolag tillämpar en långsiktig utdelningspolitik, som innebär att aktieutdelningen jämnas ut över konjunkturcykeln. Det förklarar i ett flertal fall att utdelningen hålls oförändrad eller höjs trots att rörelseresultatet i fjol försämrades.

Aktiekapital är riskkapital – aktieägare riskerar att förlora en del av det kapital som de investerat i aktier. I vissa fall går t.o.m. hela kapitalet förlorat. Aktieutdelningar är det sätt som bolaget har för att ersätta aktieägarna för att de tillhandahåller aktiekapital.

Den genomsnittliga aktieutdelningen i Sverige har varit låg i ett internationellt perspektiv. Först under de senaste åren har den börjat komma i paritet med vad som gäller i omvärlden. Det är naturligt för de svenska bolagen att närma sig de internationella förhållandena.

Direktavkastningen, dvs. aktieutdelningen i förhållande till aktiernas värde, var 1991 genomsnittligt inte högre än drygt 3 %. Man bör dock naturligtvis vara medveten om att direktavkastningen utgör endast en del av aktieägarens totala avkastning. Den totala avkastningen, som även inkluderar värdeförändringar på aktierna, har varit dålig under de båda senaste åren – +8 % under 1991 och -30 % under 1990 – efter att genomsnittligt ha varit bra under 1980-talet.

Att bolag lämnar aktieutdelning till sina ägare torde bidra till högre effektivitet på kapitalmarknaden, eftersom aktieägarna då får en möjlighet att bedöma hur de utdelade medlen bäst bör investeras. De sänkta skattesatser som skattereformen medförde verkar i denna riktning. Detta är av särskild relevans för aktieutdelningar i företag som inte har så stort behov av medel för egna investeringar.

Jag konstaterar avslutningsvis att styrelsen i några bolag som har drabbats

av allvarliga problem har föreslagit bolagsstämman att utdelning inte skall lämnas för verksamhetsåret 1991.

Anf. 47 JAN BERGQVIST (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret. Det är med stor spänning som jag har väntat på vad finansministern skulle svara på denna fråga. Vi vet att finansministern tar avstånd från höga OB-ersättningar. Men det svar som jag nu får innebär att höga aktieutdelningar inte är en fråga som politiker bör ha någon uppfattning om.

Finansministern hutar åt löntagarna att de skall hålla igen. Ungdomarna blir tillsagda att de skall gå med på löner som ligger under de avtalsenliga för att slippa arbetslöshet. De som hade hoppats på deltidspension får veta att de får betala denna själva eller också fortsätta att arbeta.

På område efter område talar Anne Wibble om för löntagarna att det kärva läget kräver kärva åtgärder. Men när det gäller aktieägarna är det främmande för Anne Wibble att säga någonting över huvud taget. Då tar den här regeringen på sig silkesvantarna.

Vi har en arbetslöshetskris som innebär att tusentals människor avskedas från de stora företagen. Den fråga som jag då tycker är rimlig att ställa är följande: Är det verkligen riktigt och rimligt att aktieägarna sitter på bolagsstämmorna och beviljar sig oförändrade eller i vissa fall t.o.m. höjda aktieutdelningar i en sådan situation?

Anf. 48 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Om Jan Bergqvist vill diskutera den ekonomiska politikens uppläggning skall jag med glädje göra det. Jag hade nyligen en diskussion i kammaren med andra företrädare för Jan Bergqvists parti. Och jag är fullt medveten om att Jan Bergqvist har en helt annan syn på den ekonomiska politiken än jag.

Min slutsats av det som nu sades är att Jan Bergqvist egentligen vill att regering och riksdag skall fatta beslut om alla priser, löner, aktieutdelningar, hyror och liknande, dvs. ekonomiska ersättningar i hela samhället. Detta vore ett utomordentligt stort steg tillbaka från den relativt väl fungerande ekonomi som vi har i Sverige. System av sådant slag har prövats i andra länder, och där är man nu på full flykt ifrån dessa system, just därför att de medverkar till att skapa betydande arbetslöshet och stora välfärdsförluster.

Jag anser, vilket framgår av mitt svar, att priser, löner, hyror, aktieutdelningar och andra liknande ersättningar bör beslutas av de involverade. I fråga om aktieutdelningar handlar det om förslag från styrelsen till bolagsstämman. I fråga om löner handlar det om avtal mellan arbetsmarknadens parter. Och i fråga om hyror handlar det om avtal mellan involverade parter.

Jag tycker alltså att detta är en fråga som icke vare sig Jan Bergqvist eller jag bör lägga oss i. Det skulle föra över i en ekonomi, som på ett avgörande sätt skiljer sig från en väl fungerande marknadsekonomi. Det skulle innebära en stor förlust just för de människor som vill ha jobb.

Anf. 49 JAN BERGQVIST (s):

Fru talman! Vad jag vill är att regeringen omedelbart i papperskorgen skall kasta sina planer på att ytterligare sänka skatten för aktieägarna och

att helt avskaffa förmögenhetsskatten för aktieägare och andra kapitalägare. Detta går bara inte ihop, Anne Wibble.

Anne Wibble hänvisade till den ekonomiska debatten. Där sade hon följande:

"Man skulle kunna få större omedelbar effekt – här skulle jag vilja ställa en fråga till Allan Larsson – om man också kunde använda flerskift, helgarbete och liknande, utan det kraftiga tillägg för obekväm arbetstid som finns i reglerna i dag. Jag tycker att det är djupt beklagligt. Det går ut över de arbetslösa som inte får något jobb att vissa fackliga organisationer tycks måna mer om OB-tilläggen än om jobben."

I detta sammanhang är finansministern alltså ute och fördömer OB-tillägg, som hon anser vara alldelels för höga. Men när det gäller aktieutdelningar, som aktieägarna nu tar ut i ett läge då man kastar folk ut i arbetslöshet, har hon ingenting att säga annat än att det är främmande för henne att hon skulle behöva uttala sig om den saken. Detta är ett upprörande förhållande, och jag tycker att det hade varit rejält och riktigt om landets finansminister också hade sagt detta.

Anf. 50 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Frågan om OB-tilläggen debatterades vid frågestunden i förra veckan. Jag sade då, precis som jag sade i den andra riksdagsdebatten, att detta är en fråga för arbetsmarknadens parter och skall så vara. Jag nämnde att när regering och riksdag gör en kraftansträngning för att få ut fler jobb av tidigarelagda investeringar, tycker jag att det vore angenämt och angeläget om också arbetsmarknadens parter funderade över om de kunde göra någon extraordinär insats för att ge fler människor möjlighet att få jobb och slippa arbetslöshet.

När det gäller frågan om aktieutdelningar vill jag gärna nämna att en oerhört viktig aspekt i detta sammanhang är de mindre och medelstora företagens möjligheter att över huvud taget anskaffa riskkapital, så att de kan erbjuda fler människor jobb och dessutom undvika att permittera en del personer som redan har jobb.

Jag tycker att Jan Bergqvist i stället skall fundera över detta. Vilka möjligheter har företagen att anskaffa investeringskapital så att de kan erbjuda fler jobb?

I den skattereform som Jan Bergqvist och jag medverkade till var detta en oerhört viktig aspekt. Och vi båda deltog i en debatt, som gick ut på att skatten på utdelningar skulle göras något mindre än den tidigare var just för att underlätta expansion i företagen.

Anf. 51 JAN BERGQVIST (s):

Fru talman! Finansministern säger att situationen är sådan att det finns extraordinära skäl för löntagarna att överväga att avstå från OB-ersättningar, extra ersättningar som utgår för att man arbetar på kvällar och nätter. Då frågar man sig: När människor kastas ut i massarbetslöshet, finns det då inte extraordinära skäl för aktieägarna i de företagen att överväga att avstå från att ta ut en oförändrad utdelning och i stället låta pengarna vara kvar i

företagen och investera dem så att man kan behålla fler i arbete än vad som nu sker?

Jag tycker att det är mycket märkligt att finansministern går ut med pekpinnar och talar om både det ena och det andra för löntagarna men inte har någon som helst kritik att rikta mot hur aktieägarna uppträder.

Anf. 52 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Låt mig upprepa det som jag nämnde och som Jan Bergqvist rimligen borde vara något så när införstådd med: Aktieutdelningar utgör en mycket liten del av ersättningen i olika företag. Genomsnittligt har avkastningen uppgått till ungefär 3 % per år.

Jag tror uppriktigt sagt inte att Jan Bergqvist har någon riktigt bra föreställning om vilka små möjligheter som skulle erbjudas om man under ett år avstod från aktieutdelning. Då skulle man långsiktigt försämra företagens möjligheter att över huvud taget skaffa sig riskkapital, som medverkar till att ge fler människor jobb.

Den principiella uppfattning som jag har givit uttryck för här är precis densamma som när det gäller OB-tilläggen, som Jan Bergqvist jämförde med: Detta är en fråga för parterna. Det har jag upprepat ganska många gånger på frågor som ställts av många av Jan Bergqvists partivänner. Aktieutdelningen är en fråga för styrelsen och bolagsstämman i företaget. Om båda dessa saker gäller att det skall så vara.

Anf. 53 JAN BERGQVIST (s):

Fru talman! Det är en fråga för parterna, ja. Men finansministern hade ändå en väldigt bestämd uppfattning om det här med OB-tilläggen. När det gäller aktieägarna har hon inte motsvarande bestämda uppfattning.

Anne Wibble säger att jag inte har någon föreställning om hur mycket det gäller. Jag vet ju att det i de 90 företag som jag åberopat i min fråga handlar om en utdelning på mellan 9 och 10 miljarder kronor.

Finansministern sade sedan att vi behöver investeringskapital. Ja, visst behövs det. Men skrinlägg då planerna på att sälja ut de statliga företagen på aktiemarknaden! Det kommer att dammsuga marknaden på det riskvilliga kapital som kan ställas till företagens förfogande för utbyggnad. Det sämsta vi kan göra i den situation som vi får framöver är att kasta ut de statliga företagen för försäljning och därmed beröva de andra, privata företagen möjlighet att bygga på sitt kapital.

Anf. 54 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag är helt medveten om att Jan Bergqvist anser att det är bra att staten äger företag. Jag har motsatt uppfattning. Jag tycker att det i en marknadsekonomi är bra att det finns privata ägare till företagen. Staten har en helt annan roll – staten bestämmer reglerna, och som domare skall staten sedan inte vara med och spela i något av lagen.

Om jag får dra en politisk slutsats av det som Jan Bergqvist hittills har sagt vill jag säga att det mycket starkt liknar det förslag som den dåvarande socialdemokratiska regeringen lade fram för riksdagen under våren 1990, den s.k. stopp-propositionen, där man föreslog lönestopp, strejkstopp, hy-

resstopp, aktieutdelningsstopp, prisstopp och möjligen ytterligare något stopp. Om detta är den politiska slutsats som Jan Bergqvist drar av sina olika utläggningar är jag mycket glad och tacksam över att vi inte inte har samma uppfattning.

Anf. 55 JAN BERGQVIST (s):

Fru talman! Vi har säkert olika uppfattningar i en lång rad samhällsfrågor, inkl. frågan om statliga företag, som Anne Wibble nämnde.

Men även om Anne Wibble har en mer negativ syn på att samhället kan äga våra basindustrier, osv., borde hon ändå tänka sig för i sin roll som finansminister. Om man nu kastar ut de statliga företagen på marknaden för att sälja dem betyder det att marknaden dammsugs på riskvilligt kapital, som de privata företagen kan behöva för att klara en utbyggnad eller investeringar. Det blir inte mycket kvar för de övriga till att bygga ut verksamheten eller få ytterligare riskvilligt kapital. Den saken borde finansministern fundera över – det är en viktig fråga.

Anf. 56 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jan Bergqvist kan vara alldeles lugn – vi funderar mycket över frågor av den karaktär som Jan Bergqvist nu tar upp. En av de slutsatser som jag drar är att det är oerhört angeläget att öka det privata sparandet, så att det blir större tillgång på riskkapital. Därutöver skulle det vara utomordentligt angeläget att få in utländskt riskkapital i Sverige. Det når man inte genom att lagstiftningsvägen eller på annat sätt begränsa avkastningen på detta riskkapital – det skulle vara en oerhört negativ åtgärd med utgångspunkt i att det är önskvärt att anskaffa riskkapital så att företag kan investera och ge fler jobb.

Anf. 57 JAN BERGQVIST (s):

Fru talman! I den skriftliga fråga som jag lämnade in förra veckan frågade jag vilka politiska slutsatser som finansministern drar av det förhållandet att aktieutdelningarna är oförändrade eller i vissa fall t.o.m. höjs i företag som går sämre och som samtidigt avskedar människor. Vi har då fått veta att det är fullständigt främmande för finansministern att ha någon som helst uppfattning om detta – jag har i andra sammanhang inte uppfattat finansministern som någon pastor Jansson.

Men låt mig för min del redovisa den politiska slutsatsen av detta. Den är: Lägg bort planerna på att sänka skatten på aktieutdelningar från 30 till 25 %! Lägg bort planerna på att avskaffa förmögenhetsskatten! Det är inte sådana reformer som vi behöver för framtiden – vi behöver reformer för arbete och utveckling.

Anf. 58 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag är väl införstådd med att Jan Bergqvist och hans parti motsätter sig alla typer av skattesänkningar. Jag beklagar det – jag tror att det är en av de saker som just skulle driva utländskt intresse från Sverige och medverka till att förlänga dagens problem på arbetsmarknaden.

Min principiella uppfattning är, som jag har sagt nu ett par gånger, att pris-

bildningen bör ske på marknaden och icke lämpar sig för inblandning av politiker.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1991/92:460 om bistånd till Kina

Anf. 59 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Bertil Måbrink har frågat mig om det är för att den kinesiska regimen respekterar de mänskliga rättigheterna som den belönas med svenskt bistånd.

Om Bertil Måbrink i sin fråga med belöning syftar på den omskrivna BITS-krediten till ett telekommunkationsprojekt i Kina, vill jag återigen betona att den nuvarande regeringen av omständigheterna tvingades att effektuera ett av den tidigare regeringen de facto redan fattat beslut.

Med undantag av denna kredit har inga nya biståndsinsatser beslutats, och biståndet i övrigt till Kina kan i allt väsentligt sägas ha varit fryst alltsedan massakern på Himmelska fridens torg sommaren år 1989.

Detta innebär dock inte att den svenska regeringens avsikt därefter skulle ha varit att fullständigt stoppa allt besöksutbyte och alla kontakter med Kina. Medmänskliga hänsyn vid exempelvis katastrofsituationer utgör och kommer naturligtvis även fortsättningsvis att utgöra ett viktigt element i de svenska biståndspolitiska övervägandena, liksom det faktum att vi såsom medlemmar av det internationella samfundet har förpliktelser att lämna bidrag till exempelvis viktiga FN-organ i dessas biståndsverksamhet världen över och därvid också i Kina.

Ett konkret exempel är svenska insatser vid återkommande naturkatastrofer i Kina, ett annat långivning till landet via exempelvis Världsbanken och Asiatiska utvecklingsbanken. För användning av dessa lån gäller speciellt utarbetade, relativt restriktivt hållna riktlinjer. För närvarande skall följande sektorer prioriteras: miljö, ekonomiska och institutionella reformer, utveckling av mänskliga resurser samt fattigdomsbekämpning. Denna biståndspolitiska prioritering med tillägg för främjande av pluralism och skydd av mänskliga rättigheter instämmer den svenska regeringen i. Så länge frysningen upprätthållits har det dock inte varit aktuellt att tillämpa principerna i ett bilateralt sammanhang.

MR-situationen i Kina är klart otillfredsställande, vilket den svenska regeringen också har påtalat i en rad sammanhang, både i direkta kontakter med kinesiska företrädare och i FN:s generalförsamling och i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna.

Trots dissidenträttegångar, avrättningar och annat förtryck, som vi alltid kommer att protestera emot, kan i den pågående utvecklingen emellertid också svaga ljuspunkter skönjas. Tecken finns på att oliktänkande nu har vissa möjligheter att ge uttryck för uppfattningar, som inte helt överensstämmer med de officiellt sanktionerade, och bilden är således inte entydigt mörk. I den kinesiska ledningen finns dessutom nu uppenbarligen krafter som förknippas med landets ekonomiska reformivrare och som, om dessa

tillåts verka, på sikt kan komma att medverka också till en politisk "uppmjukning". Detta är givetvis en utveckling som vi från svensk sida har anledning att välkomna. De politiska konsekvenserna av ett ökat ekonomiskt reformarbete förefaller med andra ord börja göra sig gällande.

Under hösten 1990 lättade flertalet OECD-länder på sina restriktioner beträffande biståndssamarbetet med Kina. EG hävde embargot på nya insatser, och i Sverige togs beslut om ett successivt frisläppande av frysta krediter, och möjlighet gavs till aktivering av tidigare beredda biståndsinsatser samt till beredning av vissa nya insatser. Den nya regeringen kom dock åter att inta en mer restriktiv hållning.

EG:s utrikesministrar beslutade den 17 februari i år om en fortsatt gradvis normalisering av biståndet till Kina. Vid beslut om nytt bistånd skall enligt de nya riktlinjerna i princip samma kvalitativa kriterier gälla som för Världsbanken och hänsyn dessutom tas till bl.a. vissa MR-aspekter.

Det är min uppfattning att Sverige måste verka för att en fortsatt fördjupad MR-dialog blir möjlig.

Avslutningsvis vill jag nämna att regeringens ansträngningar att inleda en MR-dialog med Kina har lett till att en forskargrupp från Kina för närvarande är på besök i Sverige på inbjudan av UD och Stockholms universitet för att studera den svenska synen på mänskliga rättigheter. I övermorgon kommer jag själv att träffa gruppen och välkomnar varmt denna möjlighet till tankeutbyte på MR-området. Jag hoppas också att ytterligare förutsättningar skall skapas framöver för en intensifiering av såväl MR-dialogen som av annat samarbete med Kina.

Anf. 60 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Jag tackar biståndsministern för det långa, utförliga svaret.

Min uppfattning är – jag bygger den på Amnestys rapporter – att ingen förbättring har skett när det gäller de mänskliga rättigheterna i Kina sedan massakern på Himmelska fridens torg 1989. Det finns, som biståndsministern här nämnde, tecken, men det är ju så litet! Men det är klart att man kan gripa tag i varje sådant litet halmstrå och positivt tänka att utvecklingen kanske kan gå i demokratisk riktning och att de gamla herrarna så småningom också kan komma att få sin dom av folket för alla de brott som de under årtionden har begått mot de mänskliga rättigheterna.

Det handlar också om Tibet, som fortfarande är ockuperat av Kina – den kinesiska ockupationsmakten går fram med brutalitet mot det tibetanska folket. Där har inte heller skett någon förbättring.

Jag förstår att Världsbanken ger ett visst bistånd till Kina. Det är mycket konkret uttryckt på vilka områden det sker, och där kommer Sverige naturligtvis inte undan – vi är medlemmar i Världsbanken och ger bidrag till dess verksamhet. Jag förstår problematiken där när det gäller det multilaterala biståndet. Men jag hoppas att det inte inom den närmaste tiden finns anledning att utveckla ett bilateralt bistånd med Kina, utan att frysningen här kommer att bestå ända tills vi har konkreta bevis för att det i hela Kina pågår en demokratiseringsprocess och inte bara en demokratisering på ytan som Deng och Li Peng här tydligen har satt i gång för att försöka visa att det är en reformprocess på gång – det är det inte, enligt min uppfattning.

Anf. 61 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag tror inte att det egentligen råder några delade meningar mellan Bertil Måbrink och mig när det gäller vad som har skett eller sker i Kina. Vad jag sade i mitt svar var inte att de vederstyggliga dissidenträttegångarna och avrättningarna nu skulle ha upphört. Jag sade bara att vissa ljuspunkter nu kan skönjas – tecken finns på att oliktänkande har vissa möjligheter att nu ge uttryck för uppfattningar. Jag kan hålla med om att det verkligen är fråga om "vissa".

Jag sade också att det är fråga om "svaga" ljuspunkter. Men vi kan väl, Bertil Måbrink, ändå vara överens om att det i det nattsvarta mörkret trots allt ligger någonting positivt i att konformismen och förtrycket nu är av den arten att folk ändå vågar och börjar ge uttryck för att man tycker något annat än den totalitära regimen.

Jag menar att man alltid öppet och ärligt måste våga resonera om hur man bäst påskyndar en konkret liberalisering. Gör man det genom att enbart på åskådarplats sitta och vänta på att de krafter som vill rätta, fria och öppna så att säga skall få egen syresättning, eller kan man kanske rent utav genom vissa kontakter på något sätt hjälpa den här typen av frihetskämpar och påskynda den politiska pluralismen?

Jag tror att Bertil Måbrink och jag är ganska överens om att det vi gör i Vietnam ändå är rim och reson. Vi tror ju att satsningen på marknadsekonomi, på den ekonomiska pluralismen, där skall bringa fram den politiska pluralismen. Det är väl ändå inte helt otänkbart att samma mekanismer kan komma att göra sig gällande i Kina.

Anf. 62 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Jag är nog överens med biståndsministern. Jag tror att det som nämns i svaret om att man inte skall stoppa allt besöksutbyte och alla kontakter med Kina är väldigt viktigt. Jag har inte heller ifrågasatt den typen av kontakter med Kina. Detta är viktigt, inte minst med tanke på att det ger oss möjlighet att ha kontakt med de människor, de grupper och de organisationer som nu driver en opposition mot förtryckarregimen i Kina – jag tycker att man kan kalla den nuvarande regimen en förtryckarregim. Jag menar att det måste finnas möjligheter att med biståndsmedel understödja just dessa människor. Dessa människor slåss för mänskliga rättigheter, och mänskliga rättigheter utgör en viktig del av vårt bistånd. Skulle det inte vara möjligt att använda biståndet på det sättet? Man skulle på så sätt kunna påskynda processen. Jag tror att det är viktigt att man understödjer detta arbete på olika sätt, genom kontakter, genom bistånd, osv.

Anf. 63 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag håller verkligen med Bertil Måbrink om att man inte skall stoppa allt besöksutbyte. Vi måste se till att det finns ett fönster öppet, genom vilket vi kan komma till tals. Nu kommer jag och andra att få möjlighet att samtala med den grupp som för närvarande är i Sverige. Jag kommer under samtalen naturligtvis att ta upp MR-förhållandena och det som sker i Kina och som vi här har utbytt åsikter om. I det sammanhanget måste man naturligtvis fundera över om man inte rent av kan komma längre om man

inte enbart nöjer sig med att tala utan också är beredd att vidta vissa åtgärder.

Bertil Måbrink frågar om man inte skulle kunna stötta dessa MR-grupper, dessa dissidenter, med bistånd, men jag måste, fru talman, säga att jag tror att det är väldigt svårt. Däremot kanske man skulle kunna stötta dem indirekt på något sätt.

Anf. 64 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Naturligtvis är det önskvärt med en liberalisering av ekonomin, och det är ju vad som pågår i Kina nu. Men man måste vara försiktig, eftersom detta kan vara ett sätt att försöka komma undan den internationella kritiken mot brotten mot de mänskliga rättigheterna. Detta är vi överens om. Okej, man kan understödja och vara vaken inför den liberalisering av ekonomin som pågår, precis som i Vietnam. Vietnam förbryter sig som bekant fortfarande mot de mänskliga rättigheterna, men inte i samma omfattning som Kina. Man kan enligt min uppfattning inte mäta brotten mot mänskliga rättigheter, utan oavsett hur omfattande de är, om de är stora eller små, så är de lika avskyvärda.

Det är bra att den här MR-gruppen, den här forskargruppen, kommer hit till Sverige, och jag hoppas att regeringen talar om för gruppen vad vi anser om det som pågår i Kina. Det kan ju också vara så att de gamla makthavarna för att få till stånd ett ekonomiskt utbyte skickar ut sådana här grupper. Det har ju som bekant hänt förr. Tidigare existerande länder, som nu är borta, gudskelov, har ju använt sig av sådana här metoder, så man måste därför vara vaksam mot sådant. Vi skall naturligtvis ändå ta emot gruppen när den kommer, men vi bör tala om vad vi tycker.

Anf. 65 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag håller med Bertil Måbrink om att man naturligtvis måste vara uppmärksam när man tar emot den här typen av grupper, men jag kan försäkra Bertil Måbrink om att vi vet vad vi skall tala med gruppen om.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1991/92:484 om den befarade svältkatastrofen i södra Afrika

Anf. 66 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Lena Hjelm-Wallén har frågat mig vilka insatser regeringen förbereder för att förebygga den befarade svältkatastrofen i södra Afrika.

De första signalerna om en omfattande torka i södra Afrika fick vi i januari. Därefter har vi genom SIDA:s biståndskontor och från FN fått en klarare bild av situationen land för land. Det har vid dessa kontakter framkommit att situationen är utomordentligt allvarlig och att den förvärrats under februari och mars. Det står således klart att torkan i södra Afrika har en sådan omfattning att den kommer att förorsaka en allvarlig kris vad avser spannmålsförsörjningen. I regionen bor ca 90 miljoner människor. Den stora

folkmängden i kombination med svaga ekonomier och outvecklad infrastruktur samt stora flyktingströmmar gör att effekterna av torkan kan bli förödande.

Någon komplett och tillförlitlig bild av spannmålsförsörjningen i de olika länderna finns ännu inte. FN:s jordbruks- och livsmedelsorganisation (FAO) och World Food Programme (WFP) har i uppdrag att snarast inkomma med en mer detaljerad rapport om försörjningsläget. I samband med detta kommer en delegation att den 23 mars inleda en omfattande resa i regionen i syfte att kartlägga skördeutfallet och omfattningen av planerad import samt fastställa behovet av livsmedelsbistånd. I uppdraget ingår även att undersöka infrastrukturens kapacitet i de olika länderna. En första rapport därifrån beräknas föreligga i början av april. Enligt den preliminära bedömning som FAO har gjort kommer ca 6 miljoner ton majs att behöva importeras till en kostnad av 10–20 miljarder kronor. Till denna kostnad skall läggas kostnaderna för transporter, distribution, magasinering, m.m. av importerade livsmedel. Katastrofinsatsen är således inte begränsad till att enbart omfatta livsmedel utan inbegriper insatser i infrastruktur och mottagningskapacitet. Även Världsbanken står i beredskap att ställa resurser till förfogande för omedelbara inköp.

Sverige har genom sitt stora engagemang på biståndsområdet i de drabbade länderna ett särskilt ansvar att hjälpa till. Samtidigt måste vi inse att katastrofsituationen är av en sådan omfattning att det kommer att krävas mycket stora insatser för att undvika en svältkatastrof. Av det skälet stödjer vi en samordnad internationell aktion. Vi har också varit i kontakt med FN:s nye katastrofsamordnare Jan Eliasson och uttryckt vår oro över situationen samt föreslagit att han sammankallar till ett internationellt möte med givare och berörda länder snarast efter det att FAO/WFP presenterat sin rapport. Från svensk sida har SIDA inlett förberedelser för hur vi skulle kunna medverka i en sådan bred, internationell aktion.

Anf. 67 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Jag tackar Alf Svensson så mycket för ett utförligt svar.

Det är ytterst allvarliga rapporter som nu kommer om livsmedelssituationen i södra Afrika. Den hårda torkan riskerar att leda till en mycket omfattande svältkatastrof i länder där människorna redan är mycket hårt drabbade. Helt klart behövs en stor internationell aktion, och en sådan planeras också, som vi har läst. Jag menar att det finns en risk med att nu avvakta med insatser. Vi vet hur intresset är fokuserat på andra delar av världen – det forna Sovjet, Östeuropa m.fl. områden liksom för övrigt området runt Afrikas horn, där en svältkatastrof också kan konstateras och är mycket allvarlig.

Jag vill nu framhålla just södra Afrika, där Sverige genom sitt långvariga och nära samarbete har ett särskilt ansvar. Vi har kännedom om dessa länder, och vi har kanaler. Tyvärr har regeringen i budgetpropositionen skurit ner landramarna till just de här länderna. Det gäller kanske framför allt Moçambique och Tanzania, men en urholkning av landramarna har skett även i fråga om Zimbabwe och Namibia genom att summorna för dessa länder har förblivit oförändrade. Detta är synd, eftersom katastrofförebyggande arbete

med fördel kan ske i samband med eller i anslutning till det reguljära samarbetet.

Jag ställde med avsikt frågan om det förebyggande arbetet, inom vilket vi bilateralt kan göra insatser. Jag skulle gärna vilja att biståndsministern något ytterligare kommenterade detta.

Anf. 68 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag kan hålla med Lena Hjelm-Wallén om att det ligger en risk i att "avvakta", som Lena Hjelm-Wallén uttryckte det. Jag tycker emellertid knappast att regeringen skall bli beskylld för att avvakta. Jag sade i mitt svar att en delegation den 23 mars kommer att inleda en omfattande resa, och jag tror inte att vi har delade meningar om att det är klokt att försöka samordna dessa insatser, eftersom mottagningskapaciteten, som jag också nämnde, inte alltid är den man kunde önska.

När Lena Hjelm-Wallén talar om landramarna förmodar jag att det är Moçambique som avses. Lena Hjelm-Wallén kan ju omöjligt mena att vi har skurit ner landramen när det gäller exempelvis Zambia – det förhåller sig ju precis tvärtom. Men jag är också helt övertygad om att min företrädare är väl underkunnig om att det inte bara handlar om landramar. För innevarande budgetår går exempelvis 325 milj.kr. utöver landramen till övrigt bistånd till Moçambique; landramen var alltså 475 milj.kr.

Jag kan försäkra om att vi inte på något sätt sitter passiva bilateralt. Men vad gäller den här stora katastrofinsatsen för hela den här regionen tror jag – ja, jag är faktiskt övertygad om – att det är klokt att se till att den är internationellt samordnad.

Anf. 69 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Även jag menar att det är bra att delta i den internationellt samordnade aktionen, och jag har heller ingen kritik mot att regeringen avvaktar information från dem som nu är där nere och gör undersökningar i samband med resor. Vad jag ville säga var att förebyggande katastrofarbete kan ske, och det kan ske i anslutning till vårt reguljära samarbete. Det handlar nämligen inte bara om att se till att livsmedel importeras, utan det handlar om hamnar, vägar, hela transportkapaciteten, magasinering, att över huvud taget ordna upp allt detta, och man bör sätta i gång redan nu, eftersom man vet att detta kommer att behövas. Det är därför jag betonar de förebyggande åtgärderna. Det är då synd att signalen till dessa länder är att vi skall dra ner det reguljära biståndssamarbetet.

Anf. 70 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag är litet förvånad över att Lena Hjelm-Wallén säger att det skall bli fråga om en minskning till dessa länder. Jag repeterar att det faktiskt är fråga om en ökning. Titta på Zambia! Som vi alla mycket väl vet behövs det också vissa signaler till ett land som Moçambique. Jag står mycket frankt fast vid att det landet nu behövde en signal, och jag menar faktiskt att också Tanzania, även om det inte är ett land som är involverat i den här problematiken, nu behövde en signal om att det också fordras krafttag i dessa mottagande länder, så att det bistånd som kommer dit gör största möjliga nytta.

Jag kan försäkra Lena Hjelm-Wallén om att jag allt oftare möter biståndsarbetare som tackar för att vi gav den här signalen.

Låt mig också till slut säga att SIDA ju i Maputo faktiskt har en katastrofhandläggare på plats, och de vi har verksamma i biståndsarbete där nere sitter som jag sade tidigare inte med armarna i kors, utan de är naturligtvis beredda på att göra en bilateral insats.

Anf. 71 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Jag vet att vi har biståndsarbetare som arbetar dag och natt på ett mycket fint sätt. Men det är ju så, och det vet Alf Svensson, att man drar ner på det reguljära biståndssamarbetet. Det är alldeles tydligt vad gäller Tanzania och Moçambique, men det sker även, realt sett, i fråga om Zimbabwe och Namibia. Däremot har jag inte nämnt Zambia, eftersom jag vet att det i det sammanhanget har skett en viss ökning.

När man i en sådan här situation genomför en neddragning av det reguljära biståndet, bör man se till att kompensera länderna på andra anslag. Ett sätt skulle kunna vara att ge Moçambique skuldlättnader, att Moçambique får delta i det bistånd som avser skuldlättnadsåtgärder. Det har Moçambique fått göra under många år, men i år har Moçambique inte ingått i kretsen av länder som fått detta bistånd. Kan biståndsministern tänka sig att ändra på den inställningen?

Anf. 72a Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag vidhåller att det är farligt för mottagarländerna om de kan sitta nästan passivt och vänta på biståndet från ett givarland, i det här fallet Sverige. Man har bara att räkna upp det med inflationen. Man har det som i en liten ask.

Jag tror att det behövs en ömsesidig kommunikation när det gäller mottagarländerna för att biståndet skall ge effekt för befolkningen. Det är faktiskt en politik som jag tänker försöka att driva så långt jag förmår även fortsättningsvis. Med all vänlighet måste jag i det här sammanhanget få säga att den här regeringens biståndsbudget är vidare än den förra regeringens, eftersom östbiståndet har lyfts ut.

När det gäller frågan om neddragning av landramar – och det har jag mycket klart uttryckt i budgetpropositionen – är det inte enbart dessa det handlar om. Det finns resurser att på det ena eller andra sättet bistå olika länder också i Afrika.

Anf. 72b LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Jag noterade att biståndsministern inte ville, eller kanske förhoppningsvis glömde att, svara på min fråga om skuldlättnadsåtgärder för Moçambique. Det skulle vara mycket bra om jag kunde få ett svar på det.

Jag delar naturligtvis principiellt ståndpunkten att det inte skall utgå något automatiskt bistånd till något land. Man skall göra prövningar vid varje tillfälle för att det skall vara så effektivt som möjligt. Men dessa signaler till regeringar kan man ju ge på litet olika sätt. Det behöver inte vara att man mycket kraftigt drar ner på summor, om man inte ser att man får ut ett effektivt bistånd av det. I fallet Moçambique är det alldeles nödvändigt att man

nu gör extrainsatser som vida överskrider den neddragning som regeringen har föreslagit i budgetpropositionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1991/92:431 om nämndemännens rätt till reseersättning

Anf. 73 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Bengt-Ola Ryttar har frågat justitieministern om hon är beredd att medverka till att undanröja den orättvisa som enligt hans mening blir följden av att riksskatteverket bedömer nämndemännens resor på ett skattemässigt mindre förmånligt sätt än resor som företas av bl.a. andra kommunalt förtroendevalda.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Enligt riksskatteverkets ståndpunkt skall nämndemännens resor till den domstol som nämndemannen tjänstgör vid normalt bedömas som resor mellan bostad och arbetsplats. Den reseersättning som nämndemännen erhåller är i sin helhet skattepliktig. Nämndemännen får dock göra avdrag för skäliga resekostnader.

Avdraget för kostnad för resa mellan bostad och arbete med egen bil uppgår för närvarande till 12 kr. per mil. För resor som är att betrakta som resor i tjänsten uppgår avdraget också till 12 kr. per mil om resan företas med egen bil. Det är trots detta, i vissa fall, förmånligare för den enskilde att en resa betraktas som tjänsteresa med hänsyn till bl.a. att resekostnader mellan bostad och arbetsplats omfattas av schablonavdraget under inkomst av tjänst.

Nämnas bör också att även de resor som andra kommunalt förtroendevalda företar vanligen skall bedömas på samma sätt som nämndemännens resor. Resan till exempelvis platsen för ett sammanträde i kommunfullmäktige bedöms således i regel som en resa mellan bostad och arbete i skatterättsligt hänseende på grund av att sammanträdesplatsen i de flesta fall är att anse som tjänstestället.

Jag har nyligen tillsatt en särskild utredare som skall se över reglerna i inkomstslaget tjänst i vissa hänseenden. Beskattningen av reseersättningar hör till de frågor som kommer att tas upp i samband med denna översyn.

Anf. 74 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Jag får tacka statsrådet för svaret på frågan. Den är ställd till justitieministern mot bakgrund av att ersättningarna till nämndemännen upplevs som ett stort problem som måste få sin lösning. Riksdagen begärde en utredning förra året, och den är också tillsatt. Den hanterar nämndemännens ersättningar och kommer att vara klar inom några månader.

Detta är inget ekonomiskt problem i normalfallet. Det är fråga om väldigt litet pengar. Det fall som föranlett att jag ställde frågan gäller en nämndeman som får åka 20 mil vid varje tingstillfälle. Då får det naturligtvis också ekonomiska effekter hur dessa regler är utformade.

När det gäller resor till arbetet är det en mer permanent situation. Då har man möjlighet att anpassa sitt boende till arbetsplatsen. Men som kommunalt förtroendevald eller som nämndeman är man vald på den ort där man bor, och skall rimligen också bo kvar där, men skall inställa sig till kommunala sammanträden eller till tingsrätten.

För att vi skall klara det här på ett rimligt sätt som inte diskriminerar människor i glesbygd – det ju för dem som detta blir ett problem – borde det vara klart uttalat att resorna skall betraktas som tjänsteresor. Jag vore tacksam om statsrådet kunde ge den signalen.

Anf. 75 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag kan nog inte göra det. Det gäller ju att anpassa ersättningarnas nivåer till det uppdrag det gäller. Där kan jag inte lägga mig i. Den diskussionen förs i ett annat sammanhang, som Bengt-Ola Ryttar själv sade.

När det gäller den skatterättsliga delen måste ju generella regler gälla. Det är alldeles uppenbart att det i det här fallet är fråga om att man tar sig till en arbetsplats. Då är det en resa mellan bostaden och arbetet. Det gäller ju också i de allra flesta fall de kommunalt förtroendevalda. Jag är nog inte beredd att medverka till en sådan förändring av skattereglerna. Däremot sker en allmän översyn av reglerna i det här sammanhanget i den utredning som arbetar för närvarande.

Anf. 76 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Jag ser att justitieministern nu kommer in i kammaren. Jag skulle vilja råda statsrådet Lundgren att ta några minuters resonemang med justitieministern kring detta. Jag tror att det finns stor förståelse för att nämndemännens situation när det gäller ersättningar inte är tillfredsställande. Den frågan bör få en lösning. De skatterättsliga principerna får inte vara ett hinder. I så fall får man ändra på principerna och se till funktionen.

Anf. 77 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Att ändra på principen när det gäller vad som skall karakteriseras som resa mellan bostad och arbetsplats och vad som skall vara tjänsteresa skulle leda mycket långt. Detta är en fråga som gäller ersättningsnivåerna för nämndemännen.

Jag talar naturligtvis regelbundet med justitieministern, men just i det här fallet är det en klar gränsdragning mellan hennes och mitt ansvarsområde. Ersättningsnivåer och annat ligger under justitiedepartementet. Under finansdepartementet finns skattereglerna. De bör i det här fallet vara enhetliga för alla kategorier.

Anf. 78 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Hindren för att göra en förändring kan inte vara oöverstigliga. Om man begränsar förändringen till kommunalt förtroendevalda och nämndemän är det ganska enkelt avklarat. Jag hoppas att den utredningsman som statsrådet har tillsatt kommer med ett bra förslag i slutänden.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1991/92:477 om regeringens bostadspolitik

Anf. 79 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Catarina Rönnung har frågat mig om jag är beredd att ge ett snabbt besked om regeringens bostadspolitik. Frågeställaren hävdar att obeslutsamhet och förhalande i fråga om låne- och subventionsregler hotar att rycka undan grunden för byggindustrin i hennes hemlän.

Den regering som tillträdde i oktober lade fram en regeringsförklaring, som gav omedelbart besked om att räntelånet inte skulle införas.

Inom mindre än en månad lade så regeringen fram ett sammanhållet förslag om bostadsbyggandets finansiering för år 1992. Förslaget behandlades av riksdagen i december.

Samtidigt beslutade regeringen om direktiv för en skyndsam utredning av statens stöd för bostadsfinansieringen för tiden efter år 1992. Utredaren fick tre månader på sig. Han kommer att överträffa även denna snäva tidsplan. Förslagets huvuddel överlämnas till regeringen, dvs. mig, redan i morgon.

Jag skall göra mitt yttersta för att samma höga tempo skall hållas också i den fortsatta hanteringen. Jag tar Catarina Rönnungs fråga som stöd för att korta ned remisstiden till ett minimum. Därmed kan det också bli möjligt att föra fram väsentliga delar av förslagen redan i den kompletteringsproposition som kommer att överlämnas till riksdagen i april.

Anf. 80 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det ger anledning till kommentarer och följdfrågor.

Socialdemokraterna har i opposition efterlyst rejäla och handfasta besked om bostadspolitiken. Det har bara hörts ett svårtolkat mummel från regeringshåll. Nu råder närmast idiotstopp i småhusbranschen. Stora välrenommerade husföretag förlorar hundratusentals kronor per dag, och de mindre har svårt att hålla näsan över vattnet.

Orderingången, eller man skall kanske kalla det intresseanmälan, är stor. Osäkerheten på kreditmarknaden och en hopplöst seg statlig byråkrati gör att igångsättanden dröjer. Byggarbetslösheten är oacceptabel, 17,5 %. Fem departement har delat upp bostadspolitiken mellan sig. Resultatet har blivit förhalande och långbänk i frågor man enkelt kunnat lösa.

I höstas, i en begynnande lågkonjunktur, genomfördes en mycket hårdhänt åtstramning. Investeringsbidraget skars ner från 9,3 % till 3,1 %. Detta har man bevisligen gjort, men vid en mycket olycklig tidpunkt.

Det Danellska s.k. snabbutredningsförslaget har kommenterats offentligt och underkänts av Olof Johansson, en ledamot av regeringen. Vältrar man över bostadskostnaderna på konsumenten genom en alltför drastisk avtrappning av subventionerna samtidigt som energiskatten höjs, leder det till höjda bostads-, arbetslöshets- och socialbidrag. Man kan tillägga att mycket elände händer under vägen för den enskilde.

Kan regeringen efter denna salva samla sig till ett gemensamt förslag utan dröjsmål? Remisstiden blir ju i det här fallet alltför kort för att man över huvud taget skall kunna rädda byggbranschen undan värre katastrofer än vad den nu står inför.

Jag har några andra frågor också. Kan man utgå ifrån att nuvarande finansieringsregler skall gälla tills nya vunnit laga kraft? Uttalanden att bostadspolitiken inte skall avskärmas från övrig ekonomisk politik oroar. Kan inte regeringen sätta fart på länsbostadsnämnderna? Handläggningstider på 3–4 månader borde inte tolereras.

Anf. 81 TALMANNEN:
Den medgivna talartiden är tyvärr slut.

Anf. 82 Statsrådet BO LUNDGREN (m):
Fru talman! De problem som vi upplever i dag är följden av den politik som tidigare har förts av Socialdemokraterna. Det gäller både den allmänna ekonomiska politiken och den bostadspolitik som genom regleringar, brist på konkurrens och genom kostnadsdöljande subventioner har lett till kraftigt ökande byggkostnader. Det har lett till en våldsamt snabb uppgång inom byggsektorn de senaste åren och en överhettning, vilket ledamöter från Socialdemokraterna redan tidigare har talat om i den här talarstolen.

Nu försöker vi rätta till alla de felaktigheter som begåtts av Socialdemokraterna. Catarina Rönnung talar om byråkrati. Det är i så fall en byråkrati som har byggts upp av Socialdemokraterna i regeringsställning.

Jag har tidigare för någon vecka sedan här i riksdagen talat om hur länsbostadsnämnderna har arbetat fram en lånehantering. Man ligger där väl framme. Det skapas problem om att man med den organisation de har skall arbeta snabbare än vad som tidigare har skett.

Byggarbetslösheten är naturligtvis inte tillfredsställande. Det kommer ingen att kunna säga. Den är alltför hög. Men det beror ju på att man genom de styrande inslag som fanns tillät en överuppgång i byggsektorn. Den åtstramning som Catarina Rönnung talar om innebär att vi måste se till att ekonomin anpassas till kostymen. Det beror på att ränteläget annars skulle gå upp dramatiskt.

Jag kan försäkra Catarina Rönnung att varken byggproducenter eller byggkonsumenter skulle ha något intresse av ett höjt ränteläge. Vi måste tvärtom banta ner räntenivåerna.

Sedan säger Catarina Rönnung att den minskade subventionen skulle vältra över kostnader till bostadskonsumenterna. Men vem är det annars som skall ta kostnaderna om det inte är bostadskonsumenterna? Det är vi allesammans. Det finns inga kostnader som inte betalas av hushållen. Det är hushållen som betalar hela hyran och hela kostnaden för de onödigt dyra lägenheter som den socialdemokratiska politiken har skapat.

Anf. 83 CATARINA RÖNNUNG (s):
Fru talman! Jag överlåter till branschen, de anställda och övriga bedömare att avgöra vilken bostadspolitik som varit mest gagnelig, den socialdemokratiska eller den borgerliga. De tiotusentals bygg- och anläggningsarbetare som sitter hemma och är arbetslösa har ju god tid att fundera på den saken. Jag vet att många i dag ångrar att de trodde på Moderaternas något omoraliska vallöfte om sänkta hyror och därför röstade borgerligt. Det saknade täckning.

Vi socialdemokrater har i alla fall tagit ansvar för att branschen har fungerat, men ni moderater är fast i era nyliberala värderingar. Marknaden skall sköta sig själv, även om det går rakt åt skogen. Det är inte meningen att trähusbranschen skall förblöda medan regeringen inte gör någonting, utan sitter med armarna i kors.

Sedan gjorde Bo Lundgren i sitt svar ett stort nummer av att byggkostnaderna hade sjunkit. Men de kan ju inte pressas hur långt som helst utan att vi får fuskbyggen. Byggkostnaderna ligger i dag, enligt vad branschen säger, på en genomsnittlig europeisk nivå. Men vad som mer än byggkostnaderna håller fastighetspriserna uppe är ju vårt extremt höga ränteläge, trots låg inflation.

Anf. 84 TALMANNEN:

Jag får än en gång påminna om att den medgivna taletiden tyvärr sedan länge är förbrukad.

Anf. 85 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Byggkostnaderna hade i Sverige i stort sett varit oförändrade under lång tid, från mitten av 50-talet och fram till 1974, när den dåvarande bostadsministern lade fram förslag om införande av ett räntebidragssystem. Sedan dess har byggkostnaderna ökat dramatiskt, av det enkla skälet att subventionsgraden var så hög att man dolde kostnadsökningarna.

Bristen på konkurrens och regleringar skapade således en situation där en nyproducerad trerumslägenhet i landet, i genomsnitt i riket, kostar ungefär 11 000 kr. varav hälften är en verklig hyra. Det är denna situation som socialdemokraterna har skapat – trerumslägenheter som egentligen skulle betinga en hyra på 11 000 kr. Man har bedrivit en asocial bostadspolitik och tillåtit andra att låta kostnaderna stiga på det viset.

Vi måste nu se till att det byggs bostäder efter människors önskemål och inte efter politisk styrning och planering. Vi måste se till att banta ner budgetunderskottet så att vi på det viset kan hålla det låga ränteläge som är en nödvändighet, enligt vad Catarina Rönnung själv säger.

Anf. 86 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! Jag tillåter mig att säga att om det Danellska utredningsförslaget går igenom och blir regeringens förslag – vilket det verkar finnas en del inom regeringen som vill stoppa – innebär nedtrappningen av bostadssubventionerna på tolv år en verkligt asocial bostadspolitik.

Jag vill åter ta upp länsbostadsnämnderna. Det må så vara att den förra regeringen kan ta på sig en viss skuld för att nämnderna inte har fungerat. Det fritar emellertid inte den nuvarande regeringen från ansvaret för att man låter länsbostadsnämnderna söla och ha långa handläggningstider på tre till fyra månader. Just nu håller boverket på med att samla in en massa ärenden som har legat och som har beräknats med utgångspunkt i att det högre investeringsbidraget skall gälla. Det är högst otillfredsställande att man inte kan åtgärda en så tämligen enkel sak som att få litet genomströmning i länsbostadsnämnderna.

Anf. 87 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! När det gäller länsbostadsnämnderna vill jag hänvisa till den frågedebatt jag hade i kammaren för någon vecka sedan, då jag redovisade det arbetsläge man har haft och det sätt på vilket man har arbetat ner balanserna beträffande ansökningar. Man har hanterat det på ett bra sätt. Jag är glad att Catarina Rönnung vidimerar att byråkrati ofta var en följd av den socialdemokratiska regeringens politik.

Georg Danells utredning skall överlämnas i morgon, och den har uppenbarligen inte presenterats ännu. Jag kan ändå avslöja att det finns två ingredienser. Det ena är att man tar ställning till vad som skall hända med det etablerade beståndet, det som i dag existerar. Det andra är nyproduktionen. Det är helt klart att vi inte har råd med ett system som innebär att nyproduktionen leder till subventioneringar på 100 000 kr. första året för en nybyggd lägenhet. Det är en politik som har lett till byggkostnadsutvecklingen och hyresökningarna. Egentligen skulle jag – trots att det inte är min skyldighet eller rättighet – vilja ställa frågan till socialdemokraterna: Hur har ni kunnat föra en politik som leder till att vanliga nya lägenheter kostar 11 000–12 000 kr. i månaden?

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1991/92:482 om hemvändande utlandssvenskar och skatteförvaltningen

Anf. 88 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Knut Wachtmeister har anfört att svenskar som efter något eller några år utomlands nu önskar återvända till Sverige drar sig för att göra detta inför rädslan att skattemyndigheten skall betrakta utlandsvistelsen som skenskrivning. Med anledning härav har Knut Wachtmeister frågat mig om jag avser att vidta någon åtgärd.

De grundläggande bestämmelserna om skatterättslig bosättning för fysiska personer återfinns i punkt 1 av anvisningarna till 53 § kommunalskattelagen och motsvarande bestämmelser i övriga skattelagar.

Reglerna innebär i korthet följande.

För en person som flyttat från Sverige sker en prövning av hans anknytning hit. Föreligger även efter flyttningen väsentlig anknytning till Sverige anses han alltjämt bosatt här. Vid prövningen av om sådan anknytning föreligger görs en bedömning av samtliga omständigheter som talar för resp. mot fortsatt anknytning till Sverige. En omständighet som starkt talar för att verklig utflyttning skett, är att vederbörande har tagit varaktigt bo och hemvist på utländsk ort. Detta kriterium är i regel uppfyllt om personen i fråga i skattehänseende av den främmande staten behandlas som bosatt där.

En person som efter något eller några år utomlands återvänder till Sverige, och som under denna tid av svenska skattemyndigheter bedömts som utflyttad, riskerar inte någon omprövning av den tidigare bedömningen om det inte av omständigheterna framgår att han redan från början haft för avsikt att inte ta varaktigt bo och hemvist i utlandet.

Sammanfattningsvis betyder det jag nu sagt, att de personer som Knut Wachtmeister avser i sin fråga inte riskerar att deras utlandsvistelse betraktas som "skenskrivning", om de under denna vistelse i skatterättsligt hänseende har ansetts bosatta i den främmande staten. Enligt min mening är det därför inte nödvändigt med någon lagstiftningsåtgärd.

Anf. 89 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Lidande under världens högsta skattetryck har under den senaste tioårsperioden en lång rad svenskar flyttat utomlands, och med dem har många miljarder kronor i stället satts att arbeta i det nya landet.

De väsentliga skattelindringar som den borgerliga regeringen redan har genomfört har inte bara bromsat utflyttningen utan även lett till att många tidigare utflyttade nu sett det meningsfullt att återvända hem. I samband härmed uppstår det problem som jag har tagit upp i min fråga.

Ekonomiska rådgivare till dessa svenskar med återflyttning som mål har varnat för riskerna att skattemyndigheterna vid alltför snabb hemflyttning skulle betrakta utlandsvistelsen som skenskrivning. Rekommendationer som lämnats har varit att utlandsvistelsen åtminstone bort vara tre år.

Det kan knappast vara i någons intresse att sätta käppar i hjulet för dem som nu vill återvända hem efter att helt legalt ha flyttat ut. Jag har väckt frågan, inte för att försöka pressa fram något förslag till lagändring – som jag heller inte tycker är motiverat – utan för att få Bo Lundgrens syn på problemet. Enligt reglerna för hur frågor formuleras måste emellertid frågan innehålla en begäran om konkreta åtgärder.

Kontentan av vår dialog torde vara att både Bo Lundgren och jag har fullt förtroende för skattemyndigheternas handläggande av dessa frågor. Har bara gällande bestämmelser följts tror jag inte den hemflyttade behöver känna någon oro för skenskrivning, även om utlansvistelsen råkat vara en kortare period än tre år. Jag tycker att det är värdefullt att dessa regler upprepas från riksdagens talarstol. Jag tackar än en gång för svaret.

Anf. 90 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Låt mig först säga att jag naturligtvis delar Knut Wachtmeisters slutsats av de synpunkter jag gav i svaret om vad som krävs för att bosättningen skall betraktas som skatterättsligt boende också i den främmande staten. Då finns ingen anledning att fundera över de problem som har funnits.

Man kan också tillägga att det är en ganska hård dom över den tidigare politiken i Sverige när vi konstaterar att så många människor har valt att flytta från Sverige i stället för att bruka sitt kapital, sina idéer och sitt entreprenörsskap i Sverige. Det är mycket vi har förlorat genom den politik som tidigare har förts.

Anf. 91 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Jag vill bara säga att jag instämmer i de synpunkter som Bo Lundgren har framfört här. Redan nu ser man exempel på att personer som hade tänkt flytta ut inte gör det, eftersom det är enklare, rimligare och bättre för dem att stanna kvar i Sverige. Det regeringen redan har uträttat i den här

frågan har tydligen burit frukt. Jag tackar för svaret. Jag hade varken väntat eller hoppats på något annat svar än det jag fick.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1991/92:438 om innovativ verksamhet

Anf. 92 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Christer Lindblom har frågat mig om vad regeringen kommer att göra för att underlätta innovativ verksamhet, där utvecklingsfasen medför mycket stora kostnader för enskilda uppfinnare innan deras idéer kan omsättas i produktion.

Regeringen lade i höstas fram en proposition där riktlinjer för en ny småföretagspolitik presenterades. Regeringen anser att en privat, effektiv riskkapitalmarknad utan statlig inblandning bör byggas upp successivt. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i höst med en proposition med konkreta förslag som kan leda till att skapandet av en sådan riskkapitalmarknad underlättas.

Inom regeringskansliet övervägs för närvarande åtgärder just inom de områden som Christer Lindblom nämner, nämligen bättre lånemöjligheter och skattelättnader för nyföretagande och innovativ verksamhet. Ett beredningsarbete pågår med syftet att komma med förslag om lån för nyetablerade liknande det tyska systemet Eigenkapitalhilfe. En departementspromemoria i ämnet remissbehandlas för närvarande. Vidare pågår ett arbete med att utreda möjligheterna att ge någon form av skattestimulanser för teknik- och innovationsföretag.

Anf. 93 CHRISTER LINDBLOM (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka näringsministern för svaret. Det här är en central diskussion i svensk företagsamhet i dag. 96 % av företagen lär vara företag som har mindre än 200 anställda. Det är en mycket stor koncentration till mindre och medelstora företag. Man har en ganska svag produktutveckling och samtidigt idéläckage till omvärlden, inte minst till Japan där man kanske bättre kan ta vara på idéerna än vad vi kan göra.

Det är viktigt att man skiljer på de insatser vi gör för forskning och för att stödja uppfinnare. Det är en viss skillnad mellan dessa två begrepp. Torbjörn Larsson, VD i Svenska Uppfinnareföreningen, skrev en artikel för ett tag sedan i Ny Teknik. Jag tror att artikeln var rubricerad Uppfinnandet är forskningens moder.

Tillsammans med Kenth Skårvik väckte jag en motion till riksdagen, som har hamnat i näringsutskottet, som just handlar om riskkapitalförsörjning och industriell förnyelse. Vi pekar där på möjligheterna att länka ihop personlig kompetens och kapital. Kapitalstarka människor skulle kunna ingå med sitt kapital i en fond och dessutom ställa sin egen kompetens till förfogande.

I Kalmar län, som jag kommer ifrån, finns många små och medelstora företag och en mycket låg egen utvecklingskapacitet. Förutom att det behövs

riskkapital är det mycket viktigt att de lokala högskolorna hjälper till, stöttar, utbildar och höjer kompetensen i företagen, så att man får en större beredvillighet till utveckling. På det viset kan man få in nya produkter.

Jag tror således att det är en central punkt att stödja innovativ verksamhet. Jag tror inte att de åtgärder som regeringen har vidtagit är tillräckliga, och Per Westerbergs svar andas också att det kommer mera.

Anf. 94 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Det är riktigt att det vi har hunnit med hitintills inte är tillräckligt. Mycket av det vi skall göra på riskkapitalmarknaden, för små och medelstora företag, är sådant som enligt beredningskraven i svensk lagstiftning tar viss tid att få fram. Det är därför förslagen om s.k. egenkapitallån och villkorslån, som vi har arbetat för länge, först kan komma till hösten. Prövningen tar den tid den tar.

Kortsiktigt har vi överfört mer kapital än vad som från början var tänkt till de s.k. statliga riskkapitalföretagen. De företagen kommer att privatiseras genom avvecklingen av löntagarfondssystemet, men de har kortsiktigt ändå bidragit till att ge en viss lättnad.

Vidare vill jag säga att den politik som har förts med mycket hård beskattning av småföretagen, förmodligen den hårdaste i västvärlden, har gjort att Sverige har haft ett förhållandevis litet nyföretagende, och vi har framför allt mycket få tillväxtföretag som har fått växa. Vi har en getingmidja i företagsstrukturen. Vi har därför haft en liten förmåga att bygga upp det genuina riskkapitalet i företagen, och vi har haft en liten förmåga att starta den typ av venture capital-företag med villkorslån för småföretag som finns i många andra länder. De har varit förbehållna storföretagen i Sverige.

Till sist, vi gör vad vi kan för att så snabbt som möjligt skapa de grundförutsättningar som jag tror är en absolut nödvändighet för att få ett starkt småföretagande och framför allt för att få i gång tillväxtföretagen.

Anf. 95 CHRISTER LINDBLOM (fp):

Fru talman! Jag är helt övertygad om det. Det är på något sätt en ödets ironi att vi har hamnat i den kolossala lågkonjunktur som vi befinner oss i, där otåligheten självfallet är mycket stor hos småföretagarna och framför allt hos dem som jobbar med innovativ verksamhet. Det är väl ändå så att de aviserade EKH-lånen inte automatiskt tillfredsställer dessa behov. Helst skall man kanske ha en eller ett par goda balansräkningar bakom sig för att uppfylla de rimliga former av säkerhet som kreditgivarna ger.

Jag håller med Per Westerberg om att det är bättre med en större privat riskkapitalmarknad, men jag tror också att staten kan ha den funktionen att den utgör ett slags garant och en stiftare av fonder, som sedan drar åt sig privat riskkapital. Bankväsendet har ju egentligen inte, vare sig tidigare eller i dag, gett några krediter till innovativ verksamhet.

Anf. 96 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Man skall, precis som har sagts här, skilja mellan lånekapital och genuint riskkapital. Bankerna skall ge lånekapital som stöttar riskkapi-

talet, men det är pengar som skall betalas tillbaka, och det skall inte vara ett direkt risktagande. Det är just riskkapital som det har varit brist på.

Jag vill bara rent allmänt nämna att de s.k. egenkapitallånen avser just nyföretagande och nyetablering av företag. Om man kan påvisa en bra affärsidé, en bra produkt, skall man på förmånliga villkor kunna få dessa lån och samtidigt begåvas med någon form av bollplank eller en mentor. Det är det som har varit så framgångsrikt i Västtyskland och som har gjort att man där har ett nyföretagande som ligger nästan dubbelt så högt som i Sverige. Jag tror inte att detta allena gör allt, men det kan vara en komponent som stärker nyföretagandet i Sverige.

Anf. 97 CHRISTER LINDBLOM (fp):

Fru talman! Jag håller helt med om det. Svenska uppfinnareföreningen har i flera olika sammanhang visat på vägar där man kan gå fram och där man specifikt, förutom att ta vara på sina egna medlemmars intressen, ser problemen med de långa utvecklingstiderna för nya produkter.

Man har också beskrivit den tidigare byråkratin, och man har ställt begrepp som dynamik mot byråkrati, risktagande mot säkerhet, entreprenörskap mot myndighetsutövning, osv. Det är också en mycket viktig uppgift för regeringen att ta itu med denna byråkrati, att riva ned den och göra det hela litet enklare.

Stöd till personer i form av utbildning och utveckling är naturligtvis lika viktigt som produkterna, som Per Westerberg sade. Det vore bra om SUF kunde få en mera central roll vad det gäller att utforma själva arkitekturen i riskkapitalförsörjningen, då man där har en samlad kompetens som kan komma mycket väl till pass.

Anf. 98 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Vi försöker jobba efter ett system med pluralism, mångfald och många olika alternativ som kan utvärderas, därför att jag tror att det i slutändan ger det bästa resultatet. Just när det gäller produkter med långa utvecklingstider har vi i ett antal år argumenterat för de s.k. villkorslånen, som i dag endast stora företag kan få. De har utdelats till Uddeholm, SAAB-Scania, Volvo, m.fl. De bygger i praktiken på att den som lämnar lånet kan dra av det skattemässigt och att den som tar emot det får ta upp det som skattepliktigt men oftast kan skriva av det mot utvecklingskostnaderna. Som framgår av namnet på lånet, är det villkorad återbetalning, dvs. man betalar tillbaka det om det går bra med produktutvecklingen, i form av royalty, vinstandel eller något liknande. Det är det som har varit framgångsrikt för den här typen av företag, i synnerhet i USA, och som jag hoppas att vi skall få se även i Sverige, då jag tror att det är mycket angeläget.

Anf. 99 CHRISTER LINDBLOM (fp):

Fru talman! Vi är helt överens om det. Jag tror också att det centrala är just detta att man länkar den kompetens som finns vad det gäller att driva företag och kapitalet i de nya företagen. Det är naturligtvis ingen självklar-

het att en innovatör dessutom besitter kunskaper i management och att driva företag, och det är därför mycket viktigt att få stödet via denna kompetens.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1991/92:487 om bevakningen av småföretagares fordringar i konkurser

Anf. 100 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Birgitta Wistrand har frågat mig vilka förändringar jag avser att vidta för att öka småföretagarnas möjligheter att bevaka sina intressen vid konkurser.

Den 15 september 1988 beslöt regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda vissa konkursrättsliga frågor (dir. 1988:52). Utredningen tog sig namnet insolvensutredningen (Ju 1988:02). I uppdraget ingår bl.a. att utreda ett nytt rekonstruktionsförfarande för företag som i sig är livskraftiga men som hamnat i kris samt – om behov föreligger – lägga fram förslag till ett sådant förfarande. Inom ramen för detta arbete kommer även förmånsrättsordningen att behandlas. Utredningsuppdraget skall enligt de tilläggsdirektiv som lämnats av regeringen den 11 november 1991 (dir. 1991:93) vara slutfört under hösten innevarande år.

I den nuvarande lagstiftningen finns regler om betalningsordningen när flera borgenärer konkurrerar vid tvångsmässigt uttagande av betalning. Vid konkurs gäller att vissa fordringar är förenade med förmånsrätt till betalning. Det finns två slag av förmånsrätter vid konkurs – allmänna och särskilda. De viktigaste allmänna förmånsrätterna är de som följer med skatter och avgifter samt löne- och pensionsfordringar.

Särskilda förmånsrätter erhålls genom att borgenären förenar sin kredit med säkerheter i någon form – panträtt, företagshypotek, m.m. Den förmånsrätt som gäller för bankernas fordringar baseras normalt på någon form av säkerheter. Leverantörer har samma rätt att kräva säkerheter.

Ett beslut om en kredit bör föregås av att kreditgivaren gör en kreditvärdighetsbedömning av den kreditsökande och bedömer vilken risknivå man är beredd att acceptera som kreditgivare. Att bankernas krediter i regel är förenade med krav på säkerheter kan delvis förklaras av bankernas begränsade rätt till riskexponering. Denna är en följd av statsmakternas krav på att bankerna skall skydda insättarnas medel.

Som jag nämnt tidigare, avslutas pågående utredningsarbete inom området före årets utgång. Mot denna bakgrund anser jag att några åtgärder inte är aktuella för närvarande.

Talmannen konstaterade att frågeställaren inte var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

21 § Svar på fråga 1991/92:472 om restaurering av Ringsjön

Anf. 101 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Bengt Silfverstrand har frågat mig om regeringen är beredd att tillskjuta erforderliga ekonomiska resurser för att fullborda det från miljösynpunkt ytterst värdefulla Ringsjöprojektet.

Jag vill inledningsvis erinra om att riksdagen år 1985 förklarade Ringsjön och dess tillrinningsområde som ett särskilt föroreningskänsligt område (lex Ringsjön). Detta skedde genom ett tillägg i miljöskyddslagen. Lagändringen innebar att generellt verkande föreskrifter kan utfärdas, så att varje enskild källa inte behöver hanteras separat.

Med detta stöd utfärdade länsstyrelsen i Malmöhus län samma år föreskrifter som ligger till grund för de åtgärder som nu genomförs för att minska tillförseln av näringsämnen till sjön. Arbetet med att förbättra Ringsjöns vattenkvalitet bedrivs inom ramen för Ringsjökommittén.

Stora insatser har gjort för att förbättra vattenkvaliteten i sjön, bl.a. genom att begränsa inflödet av närsalter från jordbruksmark och minska utsläppen från kommunala och enskilda VA-anläggningar. Limnologiska institutionen vid Lunds universitet har bedrivit ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete när det gäller kunskap om sjöns ekologiska förhållanden.

Sammantaget har staten, kommuner och enskilda satsat uppemot 100 milj.kr. i Ringsjöprojektet. Naturvårdsverket har satsat sammanlagt 4,1 milj.kr. i två projekt. Det ena rör algodling, där sammanlagt 1,1 milj.kr. satsats. Det andra rör det projekt som Bengt Silfverstrand syftar på i sin fråga. Här avsatte naturvårdsverket 3 milj.kr. för att det sista delmålet för sjöns restaurering skulle kunna genomföras.

Det återstår emellertid fortfarande en del arbete för att projektet skall kunna genomföras i sin helhet. Det är västra delen av Ringsjön som ännu inte har åtgärdats. Jag förutsätter att berörda myndigheter och kommuner gör sitt yttersta för att klara finansieringen av det återstående arbetet. Självklart är också restaureringen av Ringsjön en lokal och regional angelägenhet.

Anf. 102 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka miljöministern för svaret på min fråga.

Ringsjön är Skånes näst största sjö. Den har sitt utlopp i Rönneå och påverkar på så sätt också vattenmiljön i Skälderviken. Sjön har och har haft en utomordentligt stor betydelse för det rörliga friluftslivet, fågellivet, fisket och tidigare dricksvattenförsörjningen.

Den försämrade vattenkvaliteten uppmärksammades redan under 1960-talet, men det var egentligen först genom tillkomsten av en skärpt miljölagstiftning i mitten av 80-talet som mera verkningsfulla insatser för sjöns restaurering kunde sättas in.

Det grundläggande miljöproblemet i Ringsjön är övergödningen, dvs. den alltför kraftiga tillförseln av växtnäringsämnen, som förorsakat en besvärande algblomning med åtföljande igenväxning av sjön. Jordbruket svarar för 70 % av fosfortillförseln till Ringsjön och för 75–80 % av kvävetillförseln.

Avvikelser från rekommenderade gödselgivor och bristfälliga gödselstäder är de allt överskuggande föroreningskällorna.

Genom begränsning av näringsläckagen, sanering av avlopp m.m. har nu påtagliga förbättringar i sjöns tillstånd kunnat förmärkas. Någon fullständig lösning av miljöproblemen i Ringsjön är det för tidigt att tala om. En viktig länk i återställningsarbetet återstår, nämligen utfiskningen av s.k. skräpfisk för att ge djurplankton en chans att tillväxa och därmed reducera överskottet av växtplankton.

Olof Johansson säger helt riktigt i sitt svar att det är viktigt att "berörda myndigheter och kommuner gör sitt yttersta för att klara finansieringen av det återstående arbetet". Låt mig då meddela att de har gjort och nu gör sitt yttersta för att klara av de åtgärder för ca 3 milj.kr. som återstår, men eftersom regeringen har ålagt naturvårdsverket att satsa 30 milj.kr. på EG:s miljöforskning säger verket att man därmed inte har pengar till Ringsjöprojektet.

En kommunal och regional angelägenhet är väl också en riksangelägenhet, Olof Johansson, och är det då inte rimligt att regeringen ger ett visst handtag i slutskedet av detta projekt, så att det inte stupar på mållinjen?

Anf. 103 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Det hör inte till det vanliga att man delar ut pengar i talarstolar. Jag har naturligtvis inhämtat uppgifter om hur det ekonomiska läget ser ut, och det finns ett förslag inom projektet om hur de olika delfinansieringarna skall kunna klaras av. Man har sökt medel från naturvårdsverket. Den senaste uppgiften jag har fått är att det handlar om 800 000 kr. Jag vet att verket för närvarande undersöker finansieringsmöjligheterna på det här området, och det är därför som jag i mitt svar åberopar detta.

Anf. 104 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Jag ser naturligtvis det här som en liten öppning, för så sent som för 14 dagar sedan var det absolut stopp för ytterligare pengar från naturvårdsverket. Om de kontakter som Olof Johansson nu åberopar har lett till en uppluckring är det oerhört positivt. De berörda kommunerna är alltså beredda att ta sin beskärda del av ansvaret – det är klart uttalat – och de kommer att satsa ytterligare.

Nu ankommer det väl ändå litet på de statsmakter som har skapat dessa mycket kraftfulla instrument, som är nödvändiga för sjöns räddning, att bidra med ekonomiska resurser för att slutetappen skall klaras. Det har satsats 100 milj.kr. från staten, på regional och på kommunal nivå, och är det då inte slöseri att avbryta projektet några få meter från målsnöret?

Anf. 105 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag har noterat att naturvårdsverket så sent som den 19 februari i ett brev till Malmöhus läns landsting har gjort sin bedömning. Den innebär bl.a. att projektet måste fullföljas fullt ut, med reduktionsfiske även i västra Ringsjön för att de förbättringar som har uppnåtts i Sätoftasjön och östra Ringsjön inte skall riskeras. Det är naturvårdsverkets besked.

Vad vi därefter har att vänta på är naturligtvis naturvårdsverkets slutliga

ställningstagande i frågan, i vilken utsträckning man kan klara av finansieringen. Det finns inga medel budgeterade på miljö- och naturresursdepartementet, och därför är mitt svar formellt i den delen. Naturvårdsverket har uttalat sig på detta sätt, och så här ser kraven på delfinansiering ut. Sedan får naturvårdsverket naturligtvis ta ställning i frågan och föreslå den finansiering som man anser nödvändig.

Anf. 106 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Jag noterar att vi uppenbarligen är överens om det angelägna i att kunna avsluta ett projekt, där man kan säga att statsmakterna, regering och riksdag, har skapat grunden för denna nödvändiga, viktiga och delvis lyckosamma miljösanering.

Jag noterar också att Olof Johansson har gett den intressanta upplysningen att naturvårdsverket nu på nytt prövar det som för bara tre veckor sedan till synes var omöjligt.

Även om jag har full förståelse för att Olof Johansson inte på regeringens vägnar kan utdela pengar från talarstolar, noterar jag den öppning som det innebär att han har varit i kontakt med naturvårdsverket. Jag utgår från att Olof Johansson, liksom jag, ser det som mycket angeläget att naturvårdsverket klarar av det här. Om man inte gör det, är det åtminstone möjligt att återkomma till regeringen.

Anf. 107 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag bara noterar att det är självklart att jag åberopar den ansvariga myndighetens bedömning på den här punkten.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1991/92:432 om förhållandena på Kronobergshäktet

Anf. 108 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Birgit Henriksson har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att råda bot på de missförhållanden som påtalats i en rapport från en kommitté inom Europarådet. Jag vill först säga något om bakgrunden till rapporten.

Sverige är anslutet till Europarådets konvention till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Enligt konventionen skall en särskild kommitté upprättas som kan besöka de platser i konventionsstaterna där personer som är berövade sin frihet är placerade, och efter avslutat besök skall kommittén avge en rapport till den stat som har granskats.

Kommittén var i Sverige i maj förra året och besökte då bl.a. tre kriminalvårdsmyndigheter, nämligen Kronobergshäktet och riksanstalterna Kumla och Hinseberg. Jag begränsar mig här till kommitténs synpunkter på Kronobergshäktet, eftersom det är den frågan som Birgit Henriksson tar upp.

Kommittén kritiserar främst rastgårdarnas utformning, dålig ventilation och brist på gemensamhet. Någon kritik riktas däremot inte mot personalen.

Jag ser allvarligt på den framförda kritiken. Jag har redan i tidigare sammanhang sagt att kritiken i stort sett är berättigad och att förhållandena inte är acceptabla. Det har jag själv konstaterat när jag nyligen besökte Kronobergshäktet. Arbete pågår med att avhjälpa bristerna. Genom ombyggnad av Kronobergshäktet kommer många av de brister som kommittén påtalar att kunna rättas till. Det blir bättre lokaler för besök, gemensamhetsvistelser och sysselsättning för de intagna. Ventilationen kommer att förbättras. Rastgårdarna byggs om så att intagna som inte har restriktioner kan få möjligheter till gemensamhet i samband med den dagliga promenaden.

I en departementspromemoria, som inom kort skall remitteras, behandlas frågan om åtgärder för att minska användningen av restriktioner och därmed öka gemensamheten.

Jag kan alltså konstatera att det är aktuellt med åtgärder av olika slag för att komma till rätta med de missförhållanden som kommittén pekar på. För dagen krävs därför inte något ytterligare initiativ från min sida, men jag följer frågan om förhållandena på Kronobergshäktet för att se till att dessa blir acceptabla.

Anf. 109 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka justitieminister Hellsvik för svaret.

Det var ganska förbryllande att i de tidiga morgonnyheterna få höra att tillståndet på svenska häkten, det var främst Kronobergshäktet som utpekades, var så undermåligt att det tilldragit sig kritik från Europarådets kommitté. Man måste naturligtvis se allvarligt på sådan kritik.

Jag har alltid trott att tillståndet i Sverige när det gäller både häkten och fängelser varit betydligt bättre än på de flesta andra håll i världen. Det har ofta påpekats, inte minst i svenska massmedia, att man gärna söker sig till Sverige just på grund av den humana behandling som vi här har på våra häkten och i våra fängelser.

Jag vet att även polispersonal och annan tjänstgörande personal på Kronobergshäktet måste ha samma bekymmer med dålig ventilation och små utrymmen. Den personalen arbetar dagligen i många år under dessa förhållanden.

Många frågor får en oerhört stor genomslagskraft. Det gäller speciellt om man gör uttalanden från instanser som Europarådet eller FN, dvs. organisationer Sverige annars alltid helhjärtat stöder. Det är därför mycket glädjande att höra att justitieministern har denna fråga under observation och att de missförhållanden som råder kommer att rättas till.

Jag är glad över att man nu påbörjar en ombyggnad av Kronobergshäktet. Jag hoppas att det även medför bättre lokal- och ventilationsförhållanden för den personal som arbetar där. Jag har också själv konstaterat att rastgården är liten och trång. Jag är mycket tacksam över att den frågan löses. Det är inte en bra situation att ha en så liten rastgård i ett modernt häkte.

Anf. 110 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag ser just ventilationen som det allvarligaste problemet. Redan innan vi hade resultatet från kommittén var arbetet påbörjat med att åtgärda detta.

Det är viktigt att vi sätter kritiken i relation till verkligheten. Kritiken har naturligtvis fått publicitet. Men vi skall komma ihåg att på den övervägande delen av svenska anstalter i form av fängelser och häkten är förhållandena klart mycket bättre än vad vi kan finna på de flesta håll i världen.

Den utredning man gjort när det gäller svenska förhållanden har inte utförts på grund av att man förväntat sig särskilt svåra förhållanden i Sverige, utan man har lottat mellan länderna, och då råkade Sverige hamna bland de första som skulle undersökas. Vi kommer nog att få ytterligare rapporter från andra håll som vi får anledning att jämföra med den svenska.

Anf. 111 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Fru talman! Jag är mycket glad över det senaste tillägget. Det bekräftar min tro att vi inte är så dåliga i Sverige. Jag är tacksam över att få höra att justitieministern har undersökt hur förhållandena nu ser ut i Sverige. Det är litet trösterikt att höra att vi är nr 1 i undersökningen. Jag är nog benägen att hålla med om att vi i det stora hela har klarat oss ganska väl.

Jag är tacksam över att justitieministern håller ett öga på detta och tackar för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 16.21 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

23 § Svar på fråga 1991/92:496 om svenska kontakter med NATO-ländernas samarbetsgrupp för försvarsmateriel

Anf. 112 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Ingela Mårtensson har med anledning av vissa pressuppgifter frågat mig hur jag har berett ett ärende rörande närmare kontakter med NATO-ländernas samarbetsgrupp för försvarsmateriel. I frågan hänvisas till vad som sägs i regeringens nyligen framlagda proposition om totalförsvaret (prop. 1991/92:102) om samarbete på det försvarsindustriella området. Det hävdas också att detta är en betydelsefull kursändring i säkerhetspolitiken som borde vara föremål för ställningstaganden i riksdagen.

Låt mig först konstatera att Ingela Mårensson måste avse den s.k. IEPG-gruppen (The Independant European Programme Group) som bildades i mitten av 1970-talet. Denna grupp är helt fristående från NATOS:s organisation.

Denna grupp har bildats av de 13 europeiska NATO-länderna utom Island och utgör ett forum för europeiskt samarbete om forskning, utveckling och tillverkning för dessa länders anskaffning av försvarsmateriel.

Som framhålls i nämnda proposition är det regeringens uppfattning att det är av stor säkerhetspolitisk betydelse för Sverige att kunna upprätthålla en stark inhemsk kompetens inom för försvaret viktiga teknikområden. I likhet med annan svensk industri är försvarsindustrin beroende av internationellt teknologiutbyte och behöver på olika sätt delta i det internationellla tekniksamarbetet.

Låt mig vidare erinra om att denna fråga, till följd av de genomgripande förändringar som skett i Europa, också behandlades av den föregående regeringen i 1991 års försvarsproposition (prop. 1990/91:102). Härvid konstaterades att det finns särskild anledning att överväga svenska relationer till existerande samarbetsorgan i Europa på det försvarsindustriella området, i första hand just med The Independant European Programme Group (IEPG).

Vid den efterföljande utskottsbehandlingen (FöU 1990/91:8) delade försvarsutskottet regeringens bedömning att det från försvarspolitiska utgångspunkter är av vikt att sådana betingelser för utlandssamarbetet kan skapas – genom tillräckligt klara ställningstaganden från statsmakternas sida – att en livskraftig svensk försvarsindustri kan bevaras inom sådana sektorer där det även under rådande och framtida förhållanden kan bedömas förbli ett vitalt nationellt intresse att bibehålla kompetens.

Vidare framhöll utskottet att det med hänsyn till dynamiken i den europeiska ekonomiska integrationsprocessen finns särskild anledning att överväga svenska relationer till existerande försvarsindustriella samarbetsorgan i Europa, enkannerligen IEPG.

Jag har uppfattningen att denna grundsyn har en bred parlamentarisk förankring. Övervägande om allmänna kontakter med existerande samarbetsorgan i Europa på det försvarsmateriella området förekom således redan under den tidigare regeringen.

Kontakter har tagits av försvarets materielverk, i syfte att undersöka möjligheterna och förutsättningarna för Sverige att såsom observatörer få delta i IEPG:s olika projekt. Som framgår av totalförsvarspropositionen skedde detta under hösten och vintern 1991 i form av kontakter mellan materielverket och IEPG:s tjänstemannaorgan. Utrikesnämnden har den 5 november 1991 av mig informerats i frågan.

Mot bakgrund av nu pågående process avvaktar vi materielverkets rapport till regeringen om de inledande kontakterna med IEPG med förslag till fortsatta åtgärder.

Riksdagen kommer att kunna ta ställning till regeringens förslag och bedömningar i denna fråga enligt den nämnda propositionen.

Anf. 113 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Men jag måste säga att jag blev något förvånad när jag läste artiklarna i fråga i Svenska Dagbladet, där det stod att Sverige som första land utanför NATO lämnat in en begäran om närmare kontakter med NATO-ländernas samarbetsgrupp för försvarsmateriel.

Än märkligare är det att det i propositionen sägs att man skall överväga. Men att tala om att överväga är en helt annan sak än uppgifter om att det redan har begärts sådana här kontakter med IEPG-gruppen.

Vidare säger Anders Björck här att IEPG-gruppen är helt fristående från NATO:s organisation. Men faktum är att det är NATO-länderna, utom Island, som utgör den här gruppen. Det är ministrar från NATO-länderna som styr gruppen. Då väljer man trots allt att samarbeta med en allians. Jag tycker att detta är att helt ändra kursen jämfört med vad som gällt tidigare. Förut har ju framhållits att vi skall ha en egen försvarsindustri för att vi skall kunna vara oberoende och för att vi själva skall kunna tillverka våra vapen. På det sättet skall vi kunna vara trovärdiga när det gäller vår alliansfrihet.

Men plötsligt skall vi samarbeta med en militärallians. Det är en total kursändring, som jag ser saken. Därför tycker jag att det är rimligt att en debatt förs om detta innan man från försvarsdepartementet går in med en begäran – såvitt jag förstår står också Anders Björck bakom denna begäran – om ett sådant här samarbete. Tidigare har man ju sagt att man skall överväga. Det är skillnad mellan att överväga och att, utan att ens tala om det, gå in med en begäran om kontakter med nämnda grupp.

Anf. 114 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag måste erkänna att jag är mycket förvånad över att Ingela Mårtensson inte läst på bättre innan hon framställer en fråga.

Ingela Mårtensson säger i sin fråga till mig:

"Detta är en betydelsefull kursändring i säkerhetspolitiken som borde vara föremål för ställningstagande i riksdagen."

Men här har vi en proposition från den gamla regeringen. På s. 201 i den står exakt vad vi har tänkt göra. Detta har godkänts av riksdagen och försvarsutskottet. Jag har papperet här. På s. 127 står att läsa precis vad försvarsutskottet då tyckte. Sedan återkommer den nuvarande regeringen till frågan på s. 85 i den proposition om totalförsvaret som just har avlämnats. Dessutom har frågan dragits av mig i utrikesnämnden i november förra året. Utrikesnämnden, inkl. Ingela Mårtenssons partivänner, ställde sig helt bakom vad som sades. Jag vill inte bryta utrikessekretessen genom att säga vilka positiva ord som från en representant för den gamla regeringen riktades i detta avseende.

Herr talman! Jag måste ändå säga att både den nya regeringen och den gamla sällan varit så noggranna med att informera riksdagen som just när det gällt den här frågan. Uppenbarligen har Ingela Mårtensson innan hon framställde sin fråga inte läst vad försvarsutskottet och riksdagen i anledning av propositioner faktiskt har sagt. Om Ingela Mårtensson vill skall jag naturligtvis, om tiden medger, läsa upp vad riksdagen har sagt i just detta ämne.

Anf. 115 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Delvis framgår det av svaret. Det talas som sagt om att man skall överväga. Men det är väl en sak att säga att man skall överväga och en annan sak att faktiskt begära kontakter för ett samarbete.

När det gäller försvarsindustrin och dess möjligheter att exportera kommer man, att döma av den utredning som gjorts, att föreslå ett närmare samarbete. Men det är något som riksdagen skall ta ställning till, innan det blir en reell debatt om att vi verkligen skall gå in i ett samarbete och på det här viset liera oss med en allians. Jag anser inte att vi är alliansfria om vi gör så. Det är ju fråga om säkerhetspolitik när man samarbetar om att utveckla och sälja vapen. Jag kan inte förstå annat än att det är fråga om en kursändring.

Anf. 116 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Om det är en kursändring har Ingela Mårtensson varit med och röstat för den om hon var närvarande i kammaren vid det aktuella tillfället.

Det är väl alldeles självklart att man, innan man deltar i något arbete, tar kontakt med den organisation som finns för att förhöra sig om vilka möjligheter till kontakter som finns. Sverige har inte sökt medlemskap i IEPG. Vi har inte sökt observatörsstatus. Vi har inte sökt någonting. På tjänstemannanivå har kontakter tagits i enlighet med vad riksdagen har sagt och i enlighet med vad utrikesnämnden har informerats om och ställt sig bakom.

Jag vet att Ingela Mårtensson inte tycker om försvar. Men jag tycker att hon ändå borde läsa riksdagstrycket innan hon ställer en fråga av det här slaget. Ärendet är utomordentligt noga berett.

Anf. 117 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Varför kunde man inte i försvarspropositionen ha skrivit att man redan har begärt sådana här kontakter? Varför skriver man fortfarande att man skall överväga saken? Detta förstår inte jag. Det vore väl hederligare att säga att vi har begärt kontakter.

I regeringsdeklarationen står det vidare att vi skall vara alliansfria. När man då begär att få samarbeta med en allians – även om detta inte är formaliserat inom NATO är det ju ändå NATO-länderna som står för denna samarbetsgrupp – tycker jag att det vore hederligare att först ha en debatt här om huruvida vi kan ha ett sådant nära samarbete med NATO-länderna.

Anf. 118 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag upprepar: Om Ingela Mårtensson innan hon ställde frågan hade läst vad riksdagen har uttalat, skulle hon inte ha behövt föra denna debatt. Om hon hade lyssnat på mitt svar, skulle hon ha hört att det som har gjorts är att kontakt tagits av försvarets materielverk i syfte att undersöka möjligheterna och förutsättningarna för Sverige etc. Jag upprepar: undersöka möjligheterna och förutsättningarna.

Man måste väl i rimlighetens namn i enlighet med riksdagsbeslutet få på tjänstemannanivå fråga den organisation det rör vilka möjligheter till fortsatta kontakter som finns. Jag kan försäkra att det är uteslutande detta som

har skett. Jag har sällan varit med om något ärende där riksdagen så klart har gett besked om vad den tycker som i just det här fallet.

Anf. 119 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Men varför skriver ni då att man bör överväga, inte att ni redan har begärt kontakter? Man kan väl inte komma in med en begäran utan att man noga har tänkt igenom den och utan att ha intentioner till samarbete. Jag tycker därför att man kunde ha väntat åtminstone till framläggandet av propositionen om vapenexpeorten.

Såvitt jag förstår av betänkandet kommer förslag att framläggas om ett samarbete, där vi skall göra undantag när det gäller riktlinjerna för den svenska vapenexporten. Det kommer alltså att ske en stor förändring i fråga om möjligheterna för den svenska försvarsindustrin och vår vapenexport.

Jag tycker att detta är så viktigt att man skall ha en bred debatt om det och inte i tidningen skall behöva läsa att NATO tvekar inför samarbete med Sverige.

Anf. 120 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Det är ju ändå så att Ingela Mårtensson, som har varit några år i riksdagen, inte på grundval av en tidningsartikel kan springa i väg och ställa en fråga utan att ha läst vad riksdagen har sagt i ärendet. Jag har visat Ingela Mårtensson tre färska riksdagshandlingar, som exakt anger vad som har förekommit. Ingela Mårtensson har med all säkerhet, om hon var närvarande, röstat för att vi skall överväga lämpliga kontakter.

Detta var något som inleddes av den förra regeringen, på tjänstemannanivå, och det vore väl ändå orimligt att man inte på tjänstemannanivå skulle kunna skriva ett brev och fråga hur läget är innan man går vidare.

Sverige har, herr talman, inte sökt vare sig medlemskap eller något annat i denna organisation, men det är uppenbarligen enligt Ingela Mårtensson så, att inga som helst kontakter skall få tas.

Anf. 121 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag tycker att vi först skall diskutera huruvida vi skall vara oberoende eller inte. Om vi inte skall vara alliansfria och oberoende, utan skall samarbeta tätt med en militär allians, tycker jag att vi innan man begär ett sådant samarbete skall föra en diskussion om detta i riksdagen.

Nu undrar jag, Anders Björck: Är det några sakfel i artikeln i Svenska Dagbladet? Är det inte riktigt att man har begärt ett samarbete?

Anf. 122 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Artikeln är inte korrekt. Det händer ibland i tidningar, och om Ingela Mårtensson hade tagit det litet lugnt och först hade läst vad riksdagen och hon själv har beslutat, hade hon kunnat få fakta i målet.

Det står i försvarsutskottets betänkande 1990/91:FöU8 att det finns särskild anledning att överväga svenska relationer till IEPG. I det läget vore det väl orimligt om inte ett brev skulle få sändas till IEPG. Det har alltså skett under den förra regeringens tid.

Anf. 123 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Det beror på vad som står i brevet. I artikeln i Svenska Dagbladet står det att IEPG-ministrarna vill diskutera hur man skall förhålla sig till Västeuropiska Unionen och om IEPG skall inkorporeras i den eller inte. Detta måste klaras ut, framhålls det, innan man tar slutlig ställning till frågan om att släppa in andra nationer i IEPG.

Det är kanske i så fall felaktigt, som det står här, att det finns en sådan begäran från svensk sida. Låt oss först klara ut det.

Anf. 124 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag är ytterst förvånad över att en ledamot av Sveriges riksdag utgår från att varje ord i en tidningsartikel är korrekt. Jag är också ytterst förvånad över att Ingela Mårtensson inte har läst vad hon själv har varit med om att besluta. Jag är dessutom ytterst förvånad över att hon uppenbarligen vill begränsa möjligheterna även för tjänstemän som agerar med ett riksdagsbeslut i ryggen att ta kontakter för att utröna läget på en viss punkt.

Anf. 125 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag har inte ställt mig bakom att vi skulle begära ett samarbete med NATO-länder. Vad som stod i riksdagens beslut var att man skulle överväga frågan. Det är en mycket stor skillnad häremellan. Kan Anders Björck tala om huruvida det finns en begäran om ett sådant samarbete eller ej, och har inte Anders Björck ställt sig bakom den?

Plötsligt gäller det bara tjänstemän. Detta har ändå tagits upp i utrikesnämnden, och det är tydligen Anders Björck själv som har föredragit det hela. Då måste väl Anders Björck också stå bakom denna begäran till IEPG.

Anf. 126 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag skall försöka att än en gång förklara vad det handlar om. För att utröna om det är möjligt att genomföra det som riksdagen har uttalat att vi skall genomföra är det alldeles självklart att de tjänstemän som sysslar med detta sänder i väg ett brev för att se vilka förutsättningar som finns och om IEPG är intresserat. Det är exakt det som har skett.

Sedan får vi ta ställning till vilka former som skall tillämpas – om vi skall ha några former för detta, om vi är välkomna och vilken framtid IEPG har. Jag har svårt att se att ett ärende av detta slag någon gång har blivit noggrannare berett – genom två propositioner, ett klart, enhälligt uttalande i försvarsutskottet och en föredragning i utrikesnämnden.

Anf. 127 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Vi talar fortfarande om olika saker. I det ena fallet är det fråga om att man kan överväga ett samarbete, i det andra gäller det att man direkt begär ett sådant hos denna grupp.

Det här skall bli min sista replik, men jag vill säga att detta är en så stor kursändring i den svenska säkerhetspolitiken att vi bör föra en bred diskussion här, om vi skall gå in i ett nära samarbete med en allians eller i varje fall med allierade länder. I samarbetsgruppen finns bara länder som tillhör NATO.

Min fråga är: Är det meningen att vi, som tidigare har hävdat vårt oberoende och vår alliansfrihet, nu skall gå in i ett intimt samarbete med NATO-länder? Jag tycker att det är så väsentligt att vi borde föra en seriös debatt här i riksdagen om detta.

Anf. 128 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag tycker då möjligtvis att Ingela Mårtensson skulle ge sig på sina egna partivänner, som har varit med i dessa sammanhang och som inte haft några erinringar i utrikesnämnden. Jag hoppas att Ingela Mårtensson faktiskt accepterar att det är tillåtet att undersöka vad en annan part tycker genom att sända i väg ett ett brev. Hon har suttit så länge i riksdagen att hon borde veta att man när man framställer en fråga inte kan utgå från att vad som står i en tidning är korrekt.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1991/92:471 om insynsreglerna i datalagen m.m.

Anf. 129 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Margitta Edgren har frågat mig om vilka åtgärder jag avser att vidta för att öka myndigheternas kunskaper om och respekten för de lagar som ger medborgarna rätt till insyn i myndigheternas dataregister.

Låt mig först slå fast att det är en självklarhet att myndigheterna skall känna till och följa gällande bestämmelser. De brister i vissa myndigheters kunskap om tillämpningen av offentlighetsprincipen och bestämmelserna i sekretesslagen och datalagen som framkommit i de studier Margitta Edgren hänvisat till är självfallet inte acceptabla.

Under år 1982 infördes uttryckliga bestämmelser i sekretesslagen om att myndigheterna vid användning av automatisk databehandling skall beakta enskildas rätt att ta del av allmänna handlingar. I samband med lagändringen ålades statskontoret i sin instruktion en skyldighet att lämna statliga myndigheter råd och upplysningar i frågor som rör offentlighetsprincipen och ADB. Statskontoret har fortgående bedrivit en omfattande rådgivnings- och seminarieverksamhet på området.

På uppdrag av regeringen gav statskontoret år 1989 ut en praktisk vägledning i offentlighet och ADB som tillställts de statliga myndigheterna. Motsvarande information för kommunala myndigheter utarbetas för närvarande av Svenska kommunförbundet.

Justitiedepartementet tog i samband med ändringen i sekretesslagen fram en broschyr om offentlighet och ADB som tillhandahållits myndigheter och allmänheten i tiotusentals exemplar. Broschyren är för närvarande under omarbetning med anledning av de nya reglerna i sekretesslagen om god offentlighetsstruktur i myndigheters dataregister som trädde i kraft vid årsskiftet. Även datainspektionen har i flera av sina publikationer uppmärksammat myndighetenrna på att de måste beakta frågor om offentlighet och sekretess.

Stora ansträngningar har alltså gjorts och görs fortlöpande för att informera och utbilda myndigheterna om offentlighetsprincipens tillämpning på

de uppgifter som de har i sina dataregister. Det är självfallet angeläget att myndigheterna tar till sig den information som finns på området och höjer kunskapsnivån. Ett problem i sammanhanget är dock att flertalet myndigheter och tjänstemän endast i undantagsfall ställs inför frågor om offentlighetsprincipens tillämpning. Oavsett detta förutsätter jag att de informationsinsatser som görs kommer att avhjälpa de kunskapsbrister som finns. Givetvis kommer jag att uppmärksamt följa frågan i framtiden.

Anf. 130 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Tack så mycket för svaret! Jag har följt myndigheternas skötsel av sina register i några år, inte minst sedan datainspektionen i maj 1990 ansåg sig tvingad att till åklagare i Solna anmäla Karolinska institutets skötsel av sina register. Jag förstår nu att det inte har blivit bättre, trots att åtalet borde ha varit en signal ut i landet.

Låt mig återge några uppgifter ur rapporten som studenter i Västerås har utarbetat om hur det verkligen står till.

En skattemyndighet anser sig t.ex. inte skyldig att ha någon registerförteckning enligt sekretesslagen.

Hos polismyndigheter var i flera fall förteckningen över dataregister som man förfogade över flera år gammal, i ett fall sedan 1992. I ett fall krävdes studenterna på legitimation och fick genomgå förhör, innan poliserna högst motvilligt lämnade ut en kopia.

Högskolan i Västerås förnekade bestämt att man förde några dataregister, med hänvisning till att man använde ordbehandlare.

I folkbokföringen fick studenterna bara se uppgifter om sig själva, och de hänvisades dessutom till en presentationsterminal som inte ens var installerad till systemet.

När studenterna besökte länsarbetsnämnden, hade registret försvunnit i samband med ett datorbyte.

Hos försäkringskassan uppgavs i flera fall bestämt att uppgifterna utan undantag var sekretessbelagda.

Låt mig också säga att kronofogdemyndighet och tingsrätt som de här studenterna besökte tydligen hade goda rutiner för hantering av offentlighets- och sekretessfrågor.

Jag ser nu att statsrådet har samma artikel som jag.

Vi har haft en datalag sedan 70-talet. Sverige var först med en sådan, så vi var verkligen tidigt medvetna om vikten av att stärka integriteten för den enskilde. När det nu ändå står till som det gör, är min fråga: Hur går vi vidare? Vem är det inom förvaltningen på statsrådets nivå som har ansvaret för detta?

Anf. 131 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Det pågår, som Margitta Edgren känner till, ett omfattande förändringsarbete inom den offentliga sektorn för att effektivisera och renodla myndigheternas verksamhet. Ett viktigt led i det arbetet är just den översyn som görs av myndigheternas administrativa funktioner och ADB-system. Det kan man ju faktiskt säga är primära funktioner i det här sammanhanget.

Myndigheterna skall vid den översynen beakta att ADB-systemen fyller kraven på god offentlighetsstruktur. I det ingår att myndigheterna vid val av ADB-utrustning och vid utformandet av system beaktar att informationen skall hållas tillgänglig för allmänheten enligt offentlighetsprincipens krav. Bl.a. bör i registren allmänna handlingar hållas åtskilda från annat material. Vidare åligger det, som Margitta Edgren påpekar, myndigheterna att ha en förteckning över sina dataregister.

Vem har då ansvaret för att myndigheterna följer bestämmelserna här? I första hand är det faktiskt varje myndighetschef som har ansvaret för detta. Myndighetschefen skall se till att bestämmelserna följs och att personalen får den utbildning och information som behövs om datalagens regler och om offentlighetsprincipens krav i sammanhanget.

Från justitiedepartementets sida har vi, som jag påpekat i frågesvaret, utarbetat en broschyr som vi nu håller på att omarbeta. Enligt en uppgift som jag fick strax innan jag kom hit har den tidigare broschyren gått ut i 40 000 exemplar, och jag förutsätter att myndigheterna har förmåga att tillgodogöra sig en sådan broschyr.

Anf. 132 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Det står i slutet av statsrådets svar att myndigheter och tjänstemän endast i undantagsfall ställs inför frågor om offentlighetsprincipens tillämpning. Men den som läser studenternas rapport får klart för sig att de aktuella tjänstemännen mycket motvilligt gått med på att lämna ifrån sig material. Svaret är oftast: Vi har inte tid i dag. Kom igen i morgon. Men när man sedan kommer igen, finns inte tjänstemannen på plats.

Det finns en motvilja mot att över huvud taget befatta sig med detta, och det är ju inte underligt om de flesta medborgare inte är lika ihärdiga som de här studenterna. Så när statsrådet skriver att myndigheter och tjänstemän inte ställs inför frågan, är det något som vi får ta med en nypa salt. Vanliga människor har inte så mycket tid till förfogande, även om de vet att de har lagen på sin sida, att de kan vara ihärdiga och stå på sig tills de fått fram de uppgifter de vill ha.

Anf. 133 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! De exempel som Margitta Edgren nämnde är nog snarast ett exempel på just vad jag sade, nämligen att myndigheter och tjänstemän endast i undantagsfall ställs inför att tillämpa reglerna. Reglerna är faktiskt ganska komplicerade, vilket innebär att de tjänstemän det är fråga om nog ofta känner en viss osäkerhet om hur de skall behandla en hemställan som kommer från allmänheten. Det framgår också av de exempel som finns i justitieombudsmännens ämbetsberättelse.

Vi gör så gott vi kan på vår sida genom att informera. Statskontoret gör så gott det kan och har en fortlöpande verksamhet som också innefattar seminarier, dvs. man försöker att muntligen undervisa om de regler som gäller.

Anf. 134 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! När min tid var slut förra gången, tänkte jag fråga: Lever statskontoret fortfarande? Nu fick jag svaret av statsrådet att det gör det.

Säg inte, tycker jag i alla fall, att det är oklart på den här punkten! T.ex. i fråga om skyldigheten att hålla en aktuell förteckning över sina register är lagen glasklar. Det finns inget bärande skäl för att man skall kunna gömma sig bakom att bestämmelserna är otydliga, att man inte törs och man inte riktigt kan.

Anf. 135 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Det menar jag inte heller att man skall kunna göra. Vad vi väl är överens om här är att det krävs fortlöpande information. Men den som i första hand är ansvarig för att personalen får den informationen och att myndigheten fungerar i det här avseendet är faktiskt varje myndighetschef.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1991/92:478 om hyresgästs ansvar för tidigare hyresgästs hyra

Anf. 136 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Eva Zetterberg har frågat justitieministern när hyreslagen kan ändras i fråga om en hyresgästs ansvar i vissa fall för en tidigare hyresgästs skyldigheter gentemot hyresvärden. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Enligt gällande rätt ansvarar en ny hyresgäst tillsammans med den tidigare hyresgästen för dennes hyresskulder, om inte annat har avtalats med hyresvärden i samband med att hyresrätten överlåtits.

Frågan har behandlats av 1989 års hyreslagskommitté i dess nyligen avlämnade betänkande Ny hyreslag. Kommittén föreslår att man skall slopa hyreslagens regel om att den nye bostadshyresgästen vid ett lägenhetsbyte är ansvarig för en tidigare hyresgästs skyldigheter. Det skall dock enligt förslaget vara möjligt att särskilt avtala om att den nye hyresgästen skall svara för gamla hyresskulder.

Enligt förslaget skall de nya reglerna börja att gälla den 1 juli 1993. Betänkandet är nu ute på remiss. Remisstiden går ut den 25 maj. Jag vill inte föregripa remissbehandlingen genom att i sak ta ställning till förslaget. Enligt min uppfattning borde emellertid en proposition kunna läggas fram och riksdagsbehandlas i sådan tid att en lagändring kan träda i kraft vid den tidpunkt som kommittén har föreslagit.

Anf. 137 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga. Jag vet att de nya regler som hyreslagskommittén föreslagit inte kommer att kunna träda i kraft förrän den 1 juli 1993, men jag måste tillstå att jag hade en förhoppning om att en så pass liten detalj i det stora förslaget som den jag har tagit upp ändå skulle kunna behandlas och bli föremål för beslut betydligt tidigare.

Jag är litet överraskad av att statsrådet svarar att hon inte är beredd att i dag föregripa remissbehandlingen och yttra sig ens om denna detalj. Att man som statsråd inte är villig att gå ut och yttra sig om hyreslagskommitténs hela

betänkande har jag full förståelse för, men just frågan huruvida en ny hyresgäst skall överta den gamlas skulder är ju någonting som väckt stort intresse hos allmänheten. Många människor undrar: Är detta verkligen förenligt med rättspraxis?

Är det verkligen inte möjligt för ett statsråd att ens uttala någon uppfattning i en så relativt enkel fråga?

Anf. 138 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Som jag sade, tänker jag inte föregripa remissbehandlingen av kommitténs betänkande. Den nuvarande bestämmelsen har gällt sedan 1969, och den motiverades då med att det kunde vara väsentligt lättare att få en hyresvärd att gå med på ett byte av lägenhet, om hyresvärden kunde vända sig med sina krav mot den nya hyresgästen.

Efter 1984 års hyresreform, att hyran skall vara bestämd till beloppet, har inte den motiveringen samma tyngd. Jag kan ställa upp på att det är på det sättet, men jag tycker fortfarande inte att det finns anledning att bryta ut just den frågan och behandla den särskilt. Så jag står kvar vid min uppfattning.

Anf. 139 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Domen i Svea hovrätt som jag refererar till är inte det enda exemplet, utan samma sak har hänt vid andra tillfällen också. Man känner till att den situation som uppstått för de personer det gäller har varit ytterst besvärlig och t.o.m. i något fall närmast knäckt personen som råkat ut för att utan att själv vara ett dugg informerad om det nödgas överta en tidigare hyresgästs skuld.

Jag konstaterar att statsrådet inte är beredd att gå vidare i den här frågan, och jag beklagar det. Jag tyckte att det var en så pass enkel fråga att jag skulle kunna få ett klart svar i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1991/92:436 om stödområdesplacering av Gagnef

Anf. 140 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Bengt-Ola Ryttar har frågat mig om regeringen är beredd att medverka till att Gagnefs kommun inplaceras i stödområde.

Inledningsvis vill jag erinra om att regeringen i budgetpropositionen påpekat behovet av långsiktighet när det gäller inplaceringar i det "permanenta" stödområdet. Mot bl.a. denna bakgrund föreslår regeringen inte några förändringar av detta stödområde.

Regeringen har möjlighet att tillfälligt inplacera kommuner i stödområde. Under våren kommer regeringen att göra en ny bedömning av vilka orter som har sådana problem att de motiverar en inplacering i tillfälligt stödområde. Frågan bereds för närvarande i regeringskansliet, och jag är därför inte beredd att i dag kommentera enskilda kommuners inplacering i stödområde.

Anf. 141 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret. I brist på bröd tar man limpa.

Bedömningen i Gagnef är den att de näringsstrukturella problem som finns är så pass långsiktiga att huvudalternativet bör vara en permanent inplacering i stödområde.

Bakgrunden till frågan är att Boro, när företaget gick i konkurs, köptes upp av LB-Invest. Köpet fick genomföras på felaktiga grunder. Man har gjort sig en rejäl vinst men ställt hela personalen utan arbete.

Arbetsmarknaden i Gagnefs kommun har en säregen struktur. 70 % av de yrkesverksamma i den privata sektorn jobbar inom träbranschen. I övrigt finns 40 % utpendlare, som pendlar från kommunen. Just nu är 53 % av Träindustriarbetareförbundets medlemmar varslade eller öppet arbetslösa.

Hittills har inte den öppna arbetslösheten varit högre än 5,2 %. Men man beräknar att den redan i juni kommer att ligga på 10 %. Det ställer stora krav på att man förbättrar strukturen i kommunen. Lågkonjunkturen har inte underlättat.

Vi måste ha dit tjänsteföretag, oavsett vad vissa landshövdingar tycker om sådant. Vi måste få till stånd en breddning av näringslivet. Men vi måste också ta till vara det utomordentligt stora träkunnande som finns i kommunen. Vi behöver en stödområdesplacering som hjälp i det jobbet.

Anf. 142 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Det råder inte något tvivel om att Bengt-Ola Ryttars hemkommun har problem i dag. De siffror som Bengt-Ola Ryttar nämner är mycket höga. En öppen arbetslöshet på 10 % är icke godtagbar.

Jag vill också kommentera Bengt-Ola Ryttars synpunkter att våra små arbetsmarknader behöver kompletteras. Det är nödvändigt för att få en större bredd och därmed en mindre sårbarhet, så att det inte blir som i t.ex. Bengt-Ola Ryttars hemkommun när ett stort träföretag läggs ner. Därför är det nödvändigt att medvetet arbeta för att bredda de mindre kommunernas arbetsmarknad, inte minst med tjänsteföretag. En blandning av tillverkande företag och tjänsteföretag och service över huvud taget måste vara målsättningen.

Inom den närmaste månaden kommer jag att bilda mig en uppfattning om hur samtliga kommuner har det. Därefter lägger jag fram ett förslag för regeringen för beslut.

Anf. 143 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Jag tycker att detta låter hoppfullt. Verkligheten är så pass bister att arbetsmarknadsministern kommer att reagera på rätt sätt. Han kommer att få mera underlag för sitt beslut vid en uppvaktning som kommunen kommer att göra inom den närmaste tiden.

Jag ser framtiden an med tillförsikt och litar på att arbetsmarknadsministern gör sin plikt i denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1991/92:492 om A-kasseersättning för företagare

Anf. 144 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Mot bakgrund av att kommittédirektiven (dir. 1992:24) för en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring inte berör att en anställd inte kan starta en rörelse och samtidigt ha kvar sitt skyddsnät i arbetslöshetskassan, har Conny Sandholm frågat mig om jag anser att det finns behov av tilläggsdirektiv eller av en forcering av frågan.

Enligt direktiven skall utredaren göra en total översyn av arbetslöshetsförsäkringen. Därvid skall självklart också uppmärksammas de problem som föreligger för enskilda företagare. Jag anser alltså att direktiven berör det förhållande som Conny Sandholm tar upp i sin fråga.

Anf. 145 CONNY SANDHOLM (fp):

Herr talman! Låt mig först tacka för svaret. Det var både kort, positivt och koncist. Men jag saknade något om angelägenheten i tid. Låt mig kort belysa varför jag tycker att det är nödvändigt med en forcering.

Jag har träffat på ett praktiskt exempel – låt oss kalla honom Kalle Karlsson. Han hade ett arbete, där han tjänade 15 000 i månaden. Han hade också ett extraknäck med en firma, där han lagade TV-apparater. Han förlorade sitt ordinarie arbete och blev arbetslös. Han tänkte då att han skulle kunna ta sig ur det genom att fortsätta med TV-apparaterna och leva på det. Prognosen var att han skulle kunna tjäna 5 000 i månaden. Men där blev det stopp. För att få någon form av ekonomisk trygghet från A-kassan var han tvungen att permanent avregistera sin firma. Kalle var inte dum. Han valde mellan de två, och valde då A-kassan.

Det kanske finns flera Kalle Karlsson som väntar. Jag tror att arbetsmarknadsministern, om någon, är pinsamt medveten om situationen ute i landet och behovet av enskilda initiativ. Det är därför jag undrar om det finns någon möjlighet att forcera utredningen t.ex. till ett delbetänkande.

Anf. 146 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Utredaren har fått en mycket snäv tidsram. Han skall inom ett år lägga fram ett förslag i denna mycket komplicerade fråga. Jag har mött ett flertal fall där det inte har stämt, med arbetslösa och företag som man vill bygga upp eller redan har. Det är inte tillfredsställande. Jag är helt medveten om det problem som Conny Sandholm tar upp.

Jag kan omtala att jag så sent som i går kväll satt med utredaren under två timmar. Kanske halva tiden diskuterade vi och analyserade just denna del. Utredaren kommer att göra vad han kan. Däremot kan jag inte lova att det kommer någonting med förtur. Detta är ett ganska kärvt uppdrag.

Anf. 147 CONNY SANDHOLM (fp):

Herr talman! Med kunskap om hur arbetsmarknadsministern använder sina kvällar skall jag inte fördröja honom denna kväll.

Det är möjligt att jag som ny och tillfällig ledamot här i kammaren förenklar problemen. Det har nog sin bakgrund i att man som kommunalråd kan-

ske handlar litet fortare. Det kan vara svårt att inse de svårigheter som finns här.

Ute i landet är vi beroende av vad som händer här i kammaren, vad regeringen gör i allmänhet och arbetsmarknadsministern i synnerhet. Jag ser med tillförsikt på framtiden och tackar för svaret.

Anf. 148 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag har i dag erfarenhet från samtliga nivåer. Jag kan nog säga att kommunalrådet handlar snabbare i många fall.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1991/92:116 Ändringar i lagen (1977:306) om dryckesskatt, m.m.
1991/92:130 Ökad konkurrens inom den kollektiva persontrafiken

Motionerna

med anledning av prop. 1991/92:75 Lärarutbildning m.m.
1991/92:Ub14 av Inger Hestvik m.fl. (s)
1991/92:Ub15 av Inger Hestvik och Maud Björnemalm
1991/92:Ub16 av Inger Hestvik m.fl. (s)
1991/92:Ub17 av Bo Forslund m.fl. (s)
1991/92:Ub18 av Anita Persson och Berit Oscarsson (s)
1991/92:Ub19 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (m)
1991/92:Ub20 av Sören Lekberg m.fl. (s)
1991/92:Ub21 av Kristina Svensson m.fl. (s)
1991/92:Ub22 av Catarina Rönnung m.fl. (s)
1991/92:Ub23 av Britt Bohlin (s)
1991/92:Ub24 av Sigge Godin och Per-Richard Molén (fp,m)
1991/92:Ub25 av Kjell Ericsson (c)
1991/92:Ub26 av Karin Israelsson m.fl. (c,s,m,fp,kds)
1991/92:Ub27 av Sinikka Bohlin m.fl. (s)
1991/92:Ub28 av Gustaf von Essen (m)
1991/92:Ub29 av Ingrid Hemmingsson (m)
1991/92:Ub30 av Anita Persson och Maj-Inger Klingvall (s)
1991/92:Ub31 av Gullan Lindblad m.fl. (m,fp,c,kds)
1991/92:Ub32 av Gullan Lindblad m.fl. (m)
1991/92:Ub33 av Anders Nilsson m.fl. (s)
1991/92:Ub34 av Viola Furubjelke och Lars Stjernkvist (s)
1991/92:Ub35 av Marianne Jönsson och Agne Hansson (c)
1991/92:Ub36 av Tage Påhlsson och Stina Eliasson (c)
1991/92:Ub37 av Stina Eliasson (c)
1991/92:Ub38 av Roland Larsson (c)
1991/92:Ub39 av Christina Linderholm (c)

1991/92:Ub40 av Per-Ola Eriksson och Britta Bjelle (c,fp)
1991/92:Ub41 av Ylva Annerstedt m.fl. (fp,c,v)
1991/92:Ub42 av Håkan Strömberg (s)
1991/92:Ub43 av Marianne Andersson (c)
1991/92:Ub44 av Håkan Strömberg (s)
1991/92:Ub45 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. (s)
1991/92:Ub46 av Carl-Johan Wilson (fp)
1991/92:Ub47 av Ulla Orring m.fl. (fp,m,c,kds)
1991/92:Ub48 av Olle Schmidt (fp)
1991/92:Ub49 av Mats Lindberg (s)
1991/92:Ub50 av Bertil Måbrink (v)
1991/92:Ub51 av Björn Samuelson m.fl. (v)
1991/92:Ub52 av Björn Samuelson (v)
1991/92:Ub53 av Stina Eliasson och Birgitta Carlsson (c)
1991/92:Ub54 av Karin Pilsäter (fp)

med anledning av prop. 1991/92:87 Reserabatter för studerande m.m.
1991/92:Sf18 av Doris Håvik m.fl. (s)
1991/92:Sf19 av Georg Andersson m.fl. (s)
1991/92:Sf20 av Stefan Kihlberg och Leif Bergdahl (nyd)
1991/92:Sf21 av Anders Svärd (c)

med anledning av prop. 1991/92:94 Ändrat huvudmannaskap för särskolan och särvux m.m.
1991/92:Ub55 av Anita Persson m.fl. (s)
1991/92:Ub56 av Ingegerd Sahlström (s)
1991/92:Ub57 av Hans Karlsson (s)
1991/92:Ub58 av Christina Linderholm (c)
1991/92:Ub59 av Carl-Johan Wilson (fp)
1991/92:Ub60 av Ingrid Näslund (kds)
1991/92:Ub61 av Björn Samuelson m.fl. (v)

med anledning av prop. 1991/92:96 Vissa jordbrukspolitiska frågor, m.m.
1991/92:Jo22 av Göran Persson m.fl. (s)

med anledning av prop. 1991/92:97 Främjande av biobränsleanvändningen
1991/92:N29 av Dan Ericsson i Kolmården (kds)
1991/92:N30 av Annika Åhnberg m.fl. (v)

med anledning av prop. 1991/92:101 Värnpliktsutbildning
1991/92:Fö4 av Sture Ericson m.fl. (s)
1991/92:Fö5 av Lena Klevenås (s)

med anledning av prop. 1991/92:124 Arbetsmarknadspolitiska åtgärder för ungdomar under 25 år
1991/92:A8 av Larz Johansson m.fl. (c,m,fp,kds)
1991/92:A9 av Laila Strid-Jansson m.fl. (nyd)
1991/92:A10 av Ingvar Carlsson m.fl. (s)

1991/92:A11 av Lars Werner m.fl. (v)
1991/92:A12 av Karin Pilsäter (fp)

med anledning av prop. 1991/92:149 Avskaffande av delpensionsförsäkringen m.m.
1991/92:Sf22 av Gunnar Thollander (s)
1991/92:Sf23 av Ingvar Carlsson m.fl. (s)
1991/92:Sf24 av Leif Bergdahl (nyd)
1991/92:Sf25 av Lars Werner m.fl. (v)

29 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 13 mars

1991/92:136 av *Mats Lindberg* (s) till näringsministern om riskkapital för småföretagare:

Vi har i dag en internationell lågkonjunktur som slår hårt mot vårt land samtidigt som tillväxten också stagnerar. Det är då viktigt att ta till vara utvecklingskraften hos våra små och medelstora företag och också stimulera tillkomsten av nya företag.

Regeringen har flera gånger uttalat att den vill satsa särskilt på åtgärder till stöd för småföretagen. När de konkreta förslagen kommer, visar det sig att de innehåller åtgärder som direkt motverkar utvecklingen och tillkomsten av små företag. I flera propositioner har regeringen lagt fram förslag som innebär en kraftig minskning av insatserna för att utveckla småföretagen. Det gäller förslag som har berört bl.a. NUTEK, utvecklingsfonderna, Exportrådet och SIFU.

Ett viktigt inslag i stödet av småföretagen är tillgången på riskvilligt kapital. Behovet av riskvilligt kapital är mycket stort i dag. Regeringens förslag att försämra utvecklingsfondernas och Norrlandsfondens utlåningsmöjligheter är förödande för småföretagen. Till detta skall läggas bankernas mycket restriktiva hållning när det gäller krediter. Detta har lett till att företagen i dag saknar tillgång på riskvilligt kapital.

Regeringen har tidigare flera gånger aviserat en proposition under våren om nyetableringslån. Nu har information nått oss att denna proposition är uppskjuten till hösten.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga näringsminister Per Westerberg följande:

Vad tänker näringsministern vidta för omedelbara åtgärder för att förbättra småföretagens behov av riskvilligt kapital för både utveckling och nyetablering?

1991/92:137 av *Lars Werner* (v) till statsministern om bygg- och arbetslöshetskrisen:

Antalet arbetslösa är i dag ca 200 000. Det är nära nog en fördubbling jämfört med för ett år sedan. Samtidigt fortsätter varslen att dugga tätt. Det har nämnts att arbetslösheten under hösten kan stiga till 6 %. En öppen arbetslöshet på 5–6 % innebär enligt AMS att utbetalningarna av arbetslöshetsersättning under budgetåret kommer att uppgå till över 25 miljarder kronor.

Bland byggnadsarbetarna har arbetslösheten redan ökat lavinartat. De har en arbetslöshet på 16–17 % och i flera län närmar sig nu arbetslösheten för byggnadsarbetare 25 %.

Lågkonjunkturen måste motverkas med hjälp av de medel som riksdag och regering har möjlighet att använda för att motverka arbetslöshet och en fullständig kollaps i landets byggnadssektor. Detta är särskilt viktigt eftersom byggverksamheten är en motor för den ekonomiska aktiviteten.

Pessimismen fortsätter att öka bland byggföretagen. Prognoserna över byggandet justeras i februari 1992 fortfarande nedåt. De totala bygginvesteringarna beräknas nu bli minus 3 % 1991 och minus hela 7 % 1992. Det är siffror som kommer att revideras ytterligare en bit nedåt om inget drastiskt görs. Det är bl.a. bostadsbyggandet som beräknas falla med 29 % i år. Det är industriinvesteringar som föll med 19 % 1991 och beräknas falla med 13 % i år.

Det har hela tiden funnits ett hopp om att denna utveckling skall mötas med snabba åtgärder som t.ex. omfattande infrastrukturinvesteringar och ökat underhåll av bostäder och att detta skall kompensera bortfallet i andra delar av byggsektorn.

Nu ökar i och för sig denna typ av investeringar, men otillräckligt. Det finns ett stort uppdämt behov av investeringar i bl.a. transportsektorn och i kommunernas VA-nät. För att enbart kompensera förslitningen av vägar och järnvägar borde denna sektor öka med 30–40 %.

Detta tycks inte föresväva regeringen. Politiska beslut och oro för kommande borgerliga regeringsingripanden har gjort att sektorn för underhåll, ombyggnad och upprustning av bostäder endast ökat med 3 % under 1991, vilket är långt ifrån vad som skulle behövas.

Även byggandet av lokaler för offentlig verksamhet, där det finns stora eftersatta behov, borde nu stimuleras under lågkonjunkturen. Det kan gälla skolor, daghem och olika typer av äldrebostäder etc.

Arbetsmarknadsstyrelsen har nu gjort en investering av projekt för att få i gång investeringarna inom bygg- och anläggningssektorn. Det gäller sådana investeringar som man kan få i gång inom 6–9 månader. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens detaljerade förslag till investeringar kan man få i gång investeringar i storleksordningen 20 miljarder kronor. Samtidigt pekar AMS kalkyler på att investeringar på 15 miljarder ger 40 000–50 000 arbetstillfällen per år.

Problemet är att vad den borgerliga regeringen av ideologiska skäl hittills företagit sig har påverkat byggandet negativt. Det gäller sänkningen av inve-

steringsbidraget från 9,3 till 3,1 %, försämrade villkor för underhåll, indragningar av bidrag till byggandet av ungdomsbostäder och minskat stöd till kommunerna. Det mest häpnadsväckande var att man i detta konjunkturläge valde att avskaffa stimulansbidraget för en bättre arbetsmiljö i skolan samtidigt som man påstår sig vilja skapa Europas bästa skola. Alla dessa åtgärder är precis tvärtemot vad som borde göras under en lågkonjunktur. Frågan är om regeringen är beredd att lägga om kursen.

Vänsterpartiet har avstyrkt dessa förslag av bl.a. sysselsättningsskäl. Vi har i stället lagt fram en kombination av åtgärder för att hindra massarbetslöshet. Bördan av lågkonjunkturen skall inte bäras av en del – de arbetslösa – den skall så långt som möjligt fördelas på oss alla.

Oron är stor för den nuvarande utvecklingen hos alla inom byggsektorn. Oron är stor för att byggkrisen i onödan skall förlänga och fördjupa landets lågkonjunktur och permanenta den höga arbetslösheten. Det finns nu uppenbara risker att vi är på väg mot en sådan situation. Det är ett hot mot den trygghet som rätten till arbete varit en del av.

Jag vill med anledning av det anförda fråga statsministern:

1. Tänker regeringen trots fortsatt lågkonjunktur prioritera fortsatta skattesänkningar i stället för offentliga investeringar som ger jobb?
2. Har regeringen gjort någon samhällsekonomisk analys av sina åtgärder inom byggsektorn?
3. Hur hög arbetslöshet inom byggnadssektorn kommer regeringen att acceptera?
4. Är regeringen beredd att i kompletteringspropositionen tillmötesgå AMS förslag till åtgärder?

30 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 16 mars

1991/92:497 av *Lars-Erik Lövdén* (s) till kommunikationsministern om Skåne och infrastruktursatsningarna:

Regeringen beslutade nyligen att tidigarelägga infrastrukturinvesteringar på 4 miljarder kronor.

I infrastrukturpaketet avsattes inga medel till Skåne, detta trots att byggarbetslösheten för närvarande uppgår till 12 % och prognoserna visar på en 30-procentig byggarbetslöshet till nästa vinter.

Vad är anledningen till att Skåne inte fått del av infrastruktursatsningen?

den 17 mars

1991/92:498 av *Lars-Ove Hagberg* (v) till kommunikationsministern om statsbidraget till Älvdalens kommun:

I mars 1990 startade Älvdalens kommun omfattande schaktningsarbeten i den genom naturresurslagen skyddade övre delen av Österdalälven vid Brattströmmen, utan erforderliga tillstånd. För att nå fram till det planerade schaktningsområdet anlade kommunen en väg och en bro över biflödet Vegån, även detta utan tillstånd. Brobygget var en förutsättning för att den unika skövlingen av naturen sedan skulle kunna äga rum (se Miljöaktuellt nr 6 1991).

Efter att frågan om brottsmisstanke under våren 1990 tagits upp i riksdagen, beslöt dåvarande finansministern att inte bevilja en ansökan om statsbidrag till kommunen. Riksåklagaren har i januari 1992 beslutat att Älvdalens kommun skall åtalas för brott mot vattenlagen. Regeringen har den 12 mars 1992 beslutat om ett statsbidrag för arbetena på 3,1 milj.kr. till Älvdalens kommun trots dessa omständigheter.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga finansministern:

Kommer regeringen att utbetala statsbidraget även om kommunen blir fälld för brott mot vattenlagen vid domstolsprövningen?

1991/92:499 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till försvarsministern om optisk luftbevakning:

Enligt uppgift skall investeringar och underhåll till det optiska luftbevakningssystemet upphöra från den 1 juli 1992.

Radarns effektivitet är odiskutabel, men samtidigt är systemet ett sårbart förstahandsmål. Därför borde det vara av värde att behålla och underhålla ett optiskt luftbevakningssystem, vilket kan användas då radarsystem slagits ut.

Vilka åtgärder planeras för att säkra att optisk luftbevakning kan användas i ett läge då radarsystemet eller delar av detsamma slagits ut?

31 § Kammaren åtskildes kl. 18.44.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. ajourneringen kl. 16.21 och av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Tisdagen den 17 mars

1 § Anmälan om kompletteringsval till trafikutskottet 1
2 § Avsägelser 1
3 § Meddelande om svar på interpellation 1991/92:124 1
4 § Justering av protokoll 2
5 § Svar på fråga 1991/92:403 om företagshälsovård kombinerad med privat läkarverksamhet 2
Statsrådet Bo Könberg (fp)
Göte Jonsson (m)
6 § Svar på fråga 1991/92:405 om information om rehabiliteringslagstiftningen 4
Statsrådet Bo Könberg (fp)
Lars Biörck (m)
7 § Svar på fråga 1991/92:414 om den förebyggande hälso- och sjukvården 6
Statsrådet Bo Könberg (fp)
Margareta Viklund (kds)
8 § Svar på fråga 1991/92:416 om efterbehandlingen vid operation av bröstcancer 9
Statsrådet Bo Könberg (fp)
Margitta Edgren (fp)
9 § Svar på fråga 1991/92:489 om villkoren för legitimation som psykoterapeut 11
Statsrådet Bo Könberg (fp)
Björn Samuelson (v)
10 § Svar på fråga 1991/92:479 om diskriminering av homosexuella. 13
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Bertil Måbrink (v)
11 § Svar på fråga 1991/92:480 om svenskt erkännande av Makedonien 15
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Olle Schmidt (fp)
12 § Svar på fråga 1991/92:483 om det nya statsbidragssystemet och musikkonservatoriet i Falun 17
Statsrådet Beatrice Ask (m)
Iréne Vestlund (s)
13 § Svar på fråga 1991/92:488 om utdelningarna på börsnoterade aktiebolag 18
Finansminister Anne Wibble (fp)
Jan Bergqvist (s)

14 § Svar på fråga 1991/92:460 om bistånd till Kina 23
Statsrådet Alf Svensson (kds)
Bertil Måbrink (v)
15 § Svar på fråga 1991/92:484 om den befarade svältkatastrofen i södra Afrika 26
Statsrådet Alf Svensson (kds)
Lena Hjelm-Wallén (s)
16 § Svar på fråga 1991/92:431 om nämndemännens rätt till reseersättning 30
Statsrådet Bo Lundgren (m)
Bengt-Ola Ryttar (s)
17 § Svar på fråga 1991/92:477 om regeringens bostadspolitik 32
Statsrådet Bo Lundgren (m)
Catarina Rönnung (s)
Talmannen (om debattiden)
18 § Svar på fråga 1991/92:482 om hemvändande utlandssvenskar och skatteförvaltningen 35
Statsrådet Bo Lundgren (m)
Knut Wachtmeister (m)
19 § Svar på fråga 1991/92:438 om innovativ verksamhet 37
Näringsminister Per Westerberg (m)
Christer Lindblom (fp)
20 § Svar på fråga 1991/92:487 om bevakningen av småföretagares fordringar i konkurser 40
Näringsminister Per Westerberg (m)
21 § Svar på fråga 1991/92:472 om restaurering av Ringsjön 41
Miljöminister Olof Johansson (c)
Bengt Silfverstrand (s)
22 § Svar på fråga 1991/92:432 om förhållandena på Kronobergshäktet 43
Justitieminister Gun Hellsvik (m)
Birgit Henriksson (m)
Ajournering 45
Återupptagna förhandlingar 45
23 § Svar på fråga 1991/92:496 om svenska kontakter med NATO-ländernas samarbetsgrupp för försvarsmateriel 45
Försvarsminister Anders Björck (m)
Ingela Mårtensson (fp)
24 § Svar på fråga 1991/92:471 om insynsreglerna i datalagen m.m. 51
Statsrådet Reidunn Laurén (-)
Margitta Edgren (fp)
25 § Svar på fråga 1991/92:478 om hyresgästs ansvar för tidigare hyresgästs hyra 54
Statsrådet Reidunn Laurén (-)
Eva Zetterberg (v)
26 § Svar på fråga 1991/92:436 om stödområdesplacering av Gagnef 55
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)
Bengt-Ola Ryttar (s)

27 § Svar på fråga 1991/92:492 om A-kasseersättning för företagare 57
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)
Conny Sandholm (fp)
28 § Bordläggning 58
29 § Anmälan om interpellationer
1991/92:136 av Mats Lindberg (s) om riskkapital för småföretagare 60
1991/92:137 av Lars Werner (v) om bygg- och arbetslöshetskrisen 61
30 § Anmälan om frågor
1991/92:497 av Lars-Erik Lövdén (s) om Skåne och infrastruktursatsningarna 62
1991/92:498 av Lars-Ove Hagberg (v) om statsbidraget till Älvdalens kommun 62
1991/92:499 av Sten Andersson i Malmö (m) om optisk luftbevakning 63

gotab 41188, Stockholm 1992